

מקובצת הקשה על פירוש זה, והביא דיש שביארו. דעל מנת שיהיה בסיס בעינין אחד משני תנאים. או שיש לדבר חשיבות עצמית, כגון מעות שעל הכר. נואף על פי שאין הכר צריך למעות]. או אפילו באופן שאין לו חשיבות עצמית אבל הוא צריך לו. כגון אבן שעל פי החבית. אבל עצמות וקליפין דלית להו אחד משני תנאים אלו, לא נעשים בסיס.

ט) גמ', ואת הנבילה לפני הכלבים. הקשה השיטה **מקובצת**, מהיכא תיתי דהווי משום דאין מוקצה, דלמא משום שהוא מוכן לאדם מבעוד יום. ומוכן לאדם הוי מוכן לכלבים. ותירץ, דהא ר' יהודה חולק בסיפא וסובר דהטעם משום דאינה מן המוכן, ומשמע דתנא קמא מודה ליה, ואם כן מה שהתיר אינו אלא משום דלית ליה מוקצה.

דף ב' ע"ב

י) גמ', שבת דחמירא ולא אתי לזילזולי ביה וכו'. כתב הרשב"א דהוא טעמא רבה ולא דאתי למימר, דיש דברים שאסורים ביום טוב ומותרים בשבת. והקשה השיטה **מקובצת** דהרי מזמנין את הנכרי בשבת ולא ביום טוב, וכן מניחין נר על גבי דקל בערב שבת ולא מערב יום טוב. ותירץ, דאלו הם דברים האסורים משום גזירה ששייכת ביום טוב ולא בשבת, וכוונת הרשב"א דוקא למה שלא שייך בהו הנהו גזירות.

יא) שם. הבעל המאור כתב (בדף א: מדפי הרי"ף) דהכלל הוא שכל מוקצה שנאסר מחמת שהנאתו על ידי מלאכה המותרת ביום טוב ואסורה בשבת, כגון ביקוע עצי הקורות, וכגון הסקה בשברי כלים, והוא הדין ביצה דהכא אף על פי שאפשר לגומעה כשהיא חיה מכל מקום עיקר הנאתה על ידי בישול. זהו המוקצה הנאסר ביום טוב דלא ליתו לזילזולי ביה. ובשבת אין צריך לאוסרו משום מוקצה כיון דאסור בלאו הכי משום מלאכה. אבל מוקצה שנאסר משום מוקצה בלבד, כגון הגבהת עצמות וקליפין מעל השולחן שמתחילה היו מוכנין אגב אמם. וכגון חיתוך נבילה לפני הכלבים ותמרי דעיסקא. ההוא מוקצה מותר בשבת כר' שמעון וכל שכן ביום טוב. אמנם הרמב"ן במלחמות שם השיג עליו והוכיח מכמה מקומות דאין לחלק בין סוגי המוקצה.

יב) תוס' ד"ה מוקים לב"ה כר"ש, וקשה דמאי אולמא האי סתמא מהאי סתמא. **המהרש"א** ביאר כוונתם. דהא רב נחמן סבר הכא דמתני' כר' יהודה, ומשום מוקצה. והקשתה הגמ', דהיה לו להשוות מידותיו ולומר דגם בשבת סברי בית הלל כר' שמעון. ותירצה, דסתם לן תנא דשבת כר' שמעון. ועל זה הקשו תוס' דמאי אולמא סתמא דדלועין מסתמא דמגביהין עצמות וקליפין, דגם הוא חשיב סתמא כמבואר **בשבת** (קנו:). אבל לר' יוחנן דלא

שמאי מוקצה הוא. הרי"ן (א' מדפי הרי"ף) ביאר, דקושיית הגמ' שהביצה תיאסר מדין נולד, דהרי התרנגולת העומדת לגדל ביצים יצאה לגמרי מתורת אוכל, וביצתה אף שהיא אוכל גמור וחשב לאוכלה מערב שבת, מכל מקום חשובה נולד ונאסרת. מה שאין כן תרנגולת העומדת לאכילה, דמשום איסור שבת לא יצאה מתורת אוכל דאריא הוא דרביע עלייהו. **והבעל המאור** (שם) כתב, דהכא איירינן בעומדת לגדל ביצים להוציא מהם אפרוחים, ולהכי הביצה מוקצה. אבל בביצים העומדות לאכילה אין הביצים מוקצה שהרי דעתו עליהם מאתמול. **והרשב"א** (שבת קכא:), כתב, דביצה כיון דאגידה באמה כגופה דמאי, וכיון דאמה נאסרת גם היא נאסרת.

ה) תוס' ד"ה דלמא, ויש לומר דמוקצה דבעלי חיים חמיר טפי. כתב **המהרש"א**, דאיירי בבעלי חיים כגון יוני שובך שמקצה דעתו מהם משום חורבן שובך. מה שאין כן הכא בתרנגולת, דאף דהוי בעלי חיים ועומדת לגדל ביצים לא מקצה דעתו מהם. כיון דהם גדלים בביתו של אדם, וכך מבואר **בבעל המאור** (א. מדפי הרי"ף).

ו) רש"י ד"ה ומי אמר וכו', דבית הלל כר' יהודה. **המהר"ם שייף** ביאר, דמבית שמאי לא קשה. דאפשר דשבת חמור מיום טוב, ומחמירים בשבת ומקילים ביום טוב. **והצל"ח** תירץ, דהכא התירו משום שמחת יום טוב. עוד ביאר, דמבית שמאי לא קשה, משום דיש לומר, דכשם דגבי טבלא הופכים שיטת בית שמאי ובית הלל, הוא הדין במשנתנו ולא קשה כלל. אלא דבשלמא שיטת בית שמאי הופכים ולא יסברו כר' שמעון שהלכה כמותו. אבל שיטת בית הלל אין לנו הכרח להפוך, ולומר דבית הלל סברי כר' שמעון דהא הכא במשנתנו אפשר דלא סברי לגמרי כר' יהודה, דר' יהודה אסר מוקצה גם בטלטול, ובית הלל אפשר דאסרי רק באכילה, [ועיין בתוס' ד"ה ביצה]. ומנין לרב נחמן לומר דבית הלל כר' יהודה. אלא ודאי היה ברור לרב נחמן שבית הלל כר' יהודה ולא שייך להפוך, ועל כן קשה מי אמר רב נחמן הכי. ומשום הכי פירש רש"י דהקושיא דוקא לבית הלל וכמו שנתבאר.

ז) גמ', ובית הלל אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה. הקשה **הרשב"א** כיצד שרי לסלק הטבלא הרי איתא **בשבת** (קמדי:), מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות, אבל טלטול אסור. ותירץ, דהכא איירינן בצריך למקומה של טבלא.

ח) תוס' ד"ה ובית הלל, תימה והלא היא בסיס לדבר האסור. **הרשב"א** כתב בסוף דבריו ליישב, דמסתברא דאין אומרים בסיס אלא בדבר בר חשיבות, כגון נר, מעות, ואפילו אבן שעל פי החבית, כיון שאדם צריך לה לבנין. וכן אבן שבכלכלה, ונר ושמן ופתילה, דבעינן להווא להיות בסיס לאור. אבל עצמות וקליפין דלא חשיבי כלל, ואינו מצניעם אין בהם תורת בסיס. **והשיטה**

ניחא [נוצריך עיון דמקושיית תוס' נראה שהקשו רק על רבה, ורק לבסוף סיימו ואפילו לדידן ניחא. (ג.מ.פ.)] והחתם סופר ביאר דהתוס' הקשו קושיא אחרת, דבמכין מיום טוב לשבת יש שני איסורים א. עצם עשיית המלאכה, שמכין מיום טוב לשבת, אף על פי שלא נאסרה משום לא תעשה כל מלאכה. ב. אפילו במקום שאין איסור מלאכה משום ההכנה, וכגון במקום שיש הואיל, עדיין נאסר המאכל משום הכנה לאוכלו בשבת, משום דאין יום טוב מכין לשבת כדיליף הכא מקרא. ועל זה תירצו דגם לזה מהני הואיל.

(טו) בא"ד, מדכתיב קרא ביום השישי ולא כתיב שישי. הרשב"א ביאר עוד, דדרשינן מדכתיב והיה ביום השישי שהוא מיותר. ואם נאמר שבא להתיר ליום טוב [שיכול להכין לאותו יום], אם כן לשתוק קרא מיניה, דמהיכי תיתי לאסור כיון דהתירה התורה צורך אוכל נפש.

(יז) תוס' ד"ה מילתא, וקשה דלמא אם לא שחטה וכו'. וכן הקשו הרשב"א והר"ן (דף א: מדפי הרי"ף) והרא"ש (סימן א'). דהא חשוב הכא ספיקא דאורייתא שמא נגמרו הביצים מאתמול, ומדוע מתירים מספק. ותירץ הרשב"א, דכל שלא נולדה אין הגמר של אמש הכנה גמורה, דרק בלידה איכא גמר לגדל אפרוחים. ולאכילה נמי אינה ראויה לגמרי קודם לידה, כמבואר בירושלמי (ביצה פ"א. ה"א.) והר"ן תירץ, דביצים במעי תרנגולת אפילו שהם גמורות הרי הם כאחד מאיבריה. והרמב"ן (במלחמות ב: מדפי הרי"ף) הובא ברשב"א ובר"ן, כתב. דאיסור ההכנה הוא, כשמחמת גמר של אתמול באה לידינו. אבל בביצים גמורים במעי התרנגולת לא בא לידינו מחמת הכנת שבת, אלא על ידי שחיטת התרנגולת.

דף ג' ע"א

(א) תוס' ד"ה גזרה, ותימה וכו' והשתא תרי טעמי למה לי. הגאון רבי עקיבא איגר יישב הקושיא. דאיכא למימר דמשום שמא יעלה ויתלוש לא היינו אוסרים בנכרי שהביא דורון לישראל, דהרי הוא ספק שמא הביאם ממחובר או לאו, והוי ספק דרבנן ואולינן לקולא וכדמוכח דעת רב פפא לקמן (ג:). הלכך בעינן לטעם דמוקצה, דהוא חמור וספיקו אסור כמו שכתבו התוספות ישנים לקמן (ג:). ובטעם דמוקצה בלבד לא סגי, דמטעם זה לא נחשב כאן מוקצה, דאם הפירות היו מותרים לאחר שנשרו, אם כן מעיקרא דעתו עליהם ולא הוי מוקצה. אלא לאחר שאסרו רבנן פירות הנושרים מטעם גזירה שמא יעלה ויתלוש, ממילא חשיב מוקצה.

(ב) בא"ד, וי"ל דטעמא דהכא אתיא אליבא דר' שמעון. כתב

חילק בין שבת ליום טוב, ובתרווייהו פסק כר' שמעון, לא קשיא מאי אולמא וכו', דכך היא הקבלה דסתמא בכל מקום כר' שמעון. והמהר"ם ש"ך פירש, דמאי אולמא האי סתמא מהאי סתמא, היינו מתני' דנר ישן שהביאו התוס' הקודם, והקשו על עצם מה שנקבע דרבי סתם לן כר"ש. ותירצו, דסתמא דדלועין נשנית לבסוף. אבל עדיין קשה מאי אולמא האי סתמא דדלועין כדי להפוך מתני' דמגביהין, נימא דמתני' דנר ישן עיקר ויגיה מתני' דמחתכין. והחכמת מנוח כתב דהתוס' לא סברי כרש"י שכתב (בעמוד א') ד"ה ואמר רב נחמן דכך שמענו מרבתינו להפוך מתני' דמגביהין, אלא סברי שרב נחמן הפך מכח מתני' דדלועין, ומשום הכי הקשו מאי אולמא האי סתמא מהאי סתמא.

(ג) גמ', ולפלגי בתרנגולת, להודיעך כחן דב"ה דבמוקצה אסרי. הקשו הצ"ח והגאון רבי עקיבא איגר, לשיטת הבעל המאור (הובא לעיל אות יא) דלא אסרו ביום טוב אלא דבר שאסור בשבת משום מלאכה. אפשר ליישב קושיית הגמ' בפשיטות, דאם היה כתוב תרנגולת הווי אמינא דדוקא תרנגולת כיון שאסורה בשבת משום שחיטה, נאסרה משום מוקצה ביום טוב ולא בשבת. אבל ביצה כיון דאפשר לגומעה כשהיא חיה חשיב הנאתה שלא על ידי מלאכה, ותהא מותרת בין בשבת ובין ביום טוב. קא משמע לן דכיון שעיקר הנאתה על ידי בישול, חשיב שאסורה משום מלאכה. ולהכי תני ביצה כדי להשמיענו זאת.

(יד) רש"י ד"ה לטעמיה וכו', בפסחים וכו', ויליף מהכא דמוקצה דאורייתא. דעת רש"י מבוארת, דהאיסור לאכול דבר שלא הוכן מבעוד יום, משום מוקצה הוא. והרשב"א (כאן) והתוס' בעירובין (לח:). ד"ה אמר הקשו, דהא רבה הדר ביה בפסחים (מח). וסבר דמוקצה לאו דאורייתא. עוד הקשו, דלדברי רש"י לא בעינן למימר כל ביצה דמתילדא האידינא מאתמול גמרה לה. דאפילו גמרה היום נמי נאסרת משום מוקצה, כיון שלא הזמינה והכינה מבעוד יום. וכן הקשה הבעל המאור (דף א. מדפי הרי"ף). [ותירץ השיטה מקובצת דלא אפשר שתהא הביצה נולדת ונגמרת ביום אחד. והא דצריך לומר מאתמול גמרה לה, היינו לאפוקי שלא נאמר שנגמרה הביצה יומיים קודם - בחול ושרין]. ועל כן ביאר הרשב"א והבעל המאור, דגזירת הכתוב הוא, דהכנה הבאה מיום קדש לחבירו נאסר המאכל. אפילו כשהיא הכנה דממילא. מה שאין כן שבת ויום טוב מכינים לעצמם, כמבואר בעירובין (לח:).

(טו) תוס' ד"ה והיה ביום השישי, אך תימה הואיל והכנה דאורייתא וכו'. המהר"ם תמה הרי זו קושיית הגמ' בפסחים (מו:). ותירץ, דכוונת התוס' להקשות לדידן דקיימא לן דאיכא הכנה דרבה, וסבירא לן כרב חסדא דלא אמרינן הואיל, היאך אנו אופים ומבשלים מיום טוב לשבת. וזה מה שסיימו ואפילו לדידן

הדרג היוזמי

מסכת ביצה דף ג

ב ניסן התשע"ד

איגור כתב, דבתוס' שבת (צה.) ד"ה והרודה מבואר, דכל מלאכת אוכל נפש מותרת מהתורה ביום טוב, וכן כתב הר"ן (יב: מדפי הרי"ף) דמדאורייתא הכל שרי, אלא רבנן אסרו קצירה וטחינה וכד' שהם דברים שנעשים על פי רוב לזמן רב ועל כן גזרו בהם, וכן כתב הרא"ש (לקמן פ"ג, א').

ז) גמ', אלא רב יוסף מאי טעמא לא אמר כר' יצחק. הקשה המהר"ם שיף מדוע לא תירצה הגמ' דרב יוסף כר' יהודה דלקמן בסמוך, דאם לאוכלין היוצא מהם מותר. ואם כן, ודאי דביצה מותרת. ולא שייך לגזור בה משום משקין שזבו, דהא ביצה חשיבא אוכלא דאיפרת, ובמשקין כהאי גוונא מותר.

ח) גמ', ר' יצחק אמר גזרה משום משקין שזבו. הקשה הרשב"א, מאי טעמא גזרינן משום משקין שזבו, הא ביצה נחשבת אוכל. ובשבת (קמד:) מבואר, דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי. דאיתא התם, סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה. ותירץ, דשאני התם דעשה מעשה בידיים שסוחט לתוך האוכל, והוי הוכחה יותר מביצה שהגיעה ממילא. עוד תירץ, דביצה חשובה כפירות העומדים למשקין, ואסור אפילו לר' יהודה. דכיון דניחא ליה בלידת הביצה דומה לפירות העומדים למשקין, דניחא ליה בסחיטתם. עוד תירץ, דאין ביצה דומה לפירות [העומדים לאוכלים], דאם המשקה הנמצא בהם לא יסחט ישאר בתוך הפרי. אבל ביצה, אם אין התרנגולת מטילה ביצים, הבעלים נפסדים בביצה, ודומה לפירות העומדים למשקין, שניחא ליה בסחיטתם ושייך לגזור בהם.

ט) גמ', כרבה נמי לא אמרי הכנה לית להו. המאירי כתב דודאי סברי דאסור להכין מיום טוב לשבת ולהיפך, אלא דהינו דוקא אפיה ובישול וכיוצא בהם, שהם על ידי מעשה, ולא ביצה שהכנתה ממילא. והצל"ח כתב, אופן אחד דלא סברי כלל להכנה, דפסקו כנא קמא דר"י לקמן (ד:): דסבר דנולדה בזה מותרת בזה אפילו לבית הלל. עוד כתב, דאפשר דסברי דיש איסור הכנה. אלא דלא סברי דביצה שנולדה ביום טוב נגמרה אתמול.

י) תוס' ד"ה ר' יוחנן אמר, פירש וכו' דאין לפרש איפוך ההיא דכלכלה, דאם כן כ"ש דקשה מדר' יהודה לדר' יהודה. הקשה המהר"ש"א, הא השתא דההיא דאין סוחטין מוחלפת, קשה מרבנן ארבנן. דלגבי פירות סברי שהוציא לאוכלין מותר, ובכלכלה סברי, דאפילו ביום טוב שני אסור. ותירץ, דכיון דמצאנו דנחלקו בית שמאי ובית הלל גבי כלכלה, אפשר לומר דרבנן דכלכלה לא הוו רבנן דפירות.

דף ג' ע"ב

הגאון רבי עקיבא איגור, דבפשוטו היה נראה לפרש דתוס' הקשו, מדוע נקט כאן גזירה משום שמא יעלה ויתלוש, ולא נקט טעם דמחומר. ותירצו, דטעם זה לא מהני לר' שמעון דלית ליה מוקצה. אמנם באמת קושית התוס', דביצה אין כלל טעם לאוסרה, משום דפירות הנושרים נאסרו משום מוקצה, אם כן לא הוצרכו חז"ל לעמוד למנין ולאוסרם. ולפי זה לא שייך ליישב [קושיית הגמ'] דהוי גזירה לגזירה [דכולה חדא גזירה היא, דהרי מעולם לא גזרו על פירות הנושרים בלחוד, אלא מטעם מוקצה. ובביצה שאין מוקצה אין כלל טעם לאוסרה. ועל זה תירצו, דסוגיין סברה כר' שמעון דלית ליה מוקצה, ועל כן גזרו דוקא על פירות הנושרים. אבל לר' יהודה אין כלל גזירה על פירות הנושרים וכמו שנתבאר. ג) בא"ד, עוד יש לומר דלא שייך מוכן לעורבים וכו'. המהרש"ל דחק בלשון התוס', ופירש. דלא אומרים הטעם של מוכן לעורבים הוי מוכן לאדם, אלא היכא דאיירי בפירות שרגילים להשיר, והוא יושב ומצפה. אמנם המהרש"א הוכיח מפסחים (נו:): גבי אנשי יריחו, דלא התירו אלא במוכן לעורבים במחומר. וכונת התוס' כפשטות לשונם, דצריך שני תנאים להתיר, מוכן לעורבים ויושב ומצפה. אבל בשבת (קכב.) איירי בעשבים, שאינו יושב ומצפה. וכך נראה שהא כונת המהרש"ל שהביא בסוף דבריו את הסמ"ג. והמהר"ם הביא עוד בשם הסמ"ג (לאוין הלכות שבת בדין קוצר), דהתוס' מתרצים תירוץ זה על עיקר קושייתם, למה לי תרי טעמי. ותירצו דלא שייך כאן טעם דמוקצה, כיון דאיירי בפירות האילן שרגילים להשיר מעצמם והוא יושב ומצפה לכך. והמהר"ם פירש, דתוס' תירצו, דלא שייך מוכן לעורבים הוי מוכן לאדם אלא בפירות האילן הראויים לאדם. אבל בשבת איירי גבי עשבים שראויים דוקא למאכל בהמה.

ד) בא"ד, אבל באוכל נפש כו"ע מודו, דאפילו אפשר לעשותן מערב יום טוב, מותר לעשותן ביום טוב. התוס' במגילה (ז:): כתבו, דאוכל נפש נמי, באופן דעדיף טפי כשהוא עשוי מאתמול (כגון שאינו מתקלקל) אסור לעשותו ביום טוב. וכן דייק הרא"ש (ביצה פרק ג', א') מרש"י. והשער הציון (תצה, ה') הוכיח מתוס' בשבת (צה.) ד"ה והרודה דהוא אסור מדרבנן.

ה) בא"ד, שם. והצל"ח ביאר, דודאי היה פשוט לתוס' שיש כמה מלאכות דאסורות ביום טוב, כגון קצירה ותלישה וכדומה, אלא דסברי דאינם אסורים אלא מדרבנן, והכא גבי פירות הנושרים מבואר, שהתלישה אסורה מדאורייתא, דאם לא כן הוי גזירה לגזירה. וכן לגבי צידה מבואר בתוס' לקמן (כג:): ד"ה ואין נותנין, דמה שאין נותנים לפניהם מזונות, היינו משום שמא יבא לצוד מהם, ועל כרחך דהצידה אסורה מדאורייתא.

ו) בא"ד, על כן פירש רבינו נתנאל מקינון וכו'. הגאון רבי עקיבא

הדרק היוזמי

שעומד להיות נותר, אין בו שום חילוק מחבירו ועל כן לא בטל. (טו) **גמ'**, הניחא למ"ד כל שדרכו לימנות שנינו. הקשה השיטה מקובצת, תיפוק ליה דביצה הוי בריה, כיון שהיא של בעלי חיים ולא בטלה. ותיירך, בשם ר"י דלא אמרו בריה אלא בביצת עוף טמא שהיא אסורה מתחילת ברייתה.

(יז) **תוס' ד"ה ואחרות, תימה וכו', בשלמא ההיא דלעיל וכו', נוכל לפרש כפירוש ר"ת. הרשב"א** (ד"ה נתערבה באלף) פירש דלא כר"ת, דבאמת איירינן גם בספק שנתערב. דאינו דומה לספק ספיקא הבא מכח התערובת, כגון טבעת של עבודה זרה שנפלה לרוב, ומרובא לרובא, דבכל אחד מהרוב השני יש ב' ספיקות, א'. שמא לא זו היא שנפלה לכאן, ב'. אם נפלה לכאן, שמא אינה מהאיסור שנפל לרוב הראשון. מה שאין כן בביצה שנאסרה כבר מספק, איך תחזור ותתירה.

(יח) **רש"י ד"ה יעלו וכו',** אם נתערב אחד מהם במאתים של היתר יעלה אחד מהן וידלק והשאר מותרין. והקשה הרשב"א מהא דאיתא במתני' **דערלה** (פ"ד. מ"א.), דאין צריך להרים ערלה וכלאי הכרם העולים באחד ומאתים. ודוקא בתרומה צריך להרים משום גזל השבט. **ובביאור הגר"א** (י"ד ק"ט סק"ז) הביא **דהמרדכי** (ביצה סימן תרכ"ד) תירץ, דבערלה מדובר בלח שמעורב הכל יחד ואין יכול לאכול את האיסור לבדו, מה שאין כן ביבש.

דף ד' ע"א

(א) **גמ', ר' יהושע אומר אם יש מאה פומין יעלו,** הקשה הרשב"א היאך יעלו והרי כל חבית וחבית עומדת בפני עצמה. ותיירך, דכל דבר שנכנס בספק מחמת האיסור מצטרף לבטל את האיסור. עוד הביא בשם **רבינו שמשון**, דהיינו דוקא כשהם של אדם אחד, שדרכן להתערב יחד, והוי כבלול. אבל של שני בני אדם לא. (ועיין שם שדחה את דבריו).

(ב) **גמ', רב אשי אמר לעולם ספק יום טוב ספק חול הוי דבר שיש לו מתירין.** הקשה הגאון **רבי עקיבא איגר** (עירוובין מה: ד"ה אשר כתב ר"מ), לדברי הר"ן הובא לעיל אות טו) דדינא דדבר שיש לו מתירין, היינו דוקא במין במינו דהוי היתר בהיתר. הרי סברא זו שייכת דוקא בביטול ולא בכל ספק. ודוקא סברת **רש"י לעיל** (ג): **ד"ה שיש לו,** שיכול לאכול לאחר יום טוב בהיתר גמור, שייכת כאן. וכן הקשה הרש"ש כאן וכן הקשה על רש"י דהעיקר חסר מן הספר. והרש"ש ביאר, דמהא שמחמירים בדבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן דלא בטל מוכח, דגם ספק אסורה. דאי לאו הכי גם בלא ביטול תהיה מותרת כל חתיכה מספק, דאולי זו היא שנתערבה. **והשלמי נדרים** (נדרים נד:), כתב, דכל דברי הר"ן דוקא

(יא) **גמ', אלא לרב יוסף ולר' יצחק דאמרי משום גזירה ספיקא דרבנן היא.** ביארו התוס' **ישנים**, דלרב נחמן דאמר דהוא משום מוקצה לא פריך, דמוקצה חמירא והוי כעין דאורייתא. **והצל"ח והפני יהושע** הקשו, דאם כן גם לרב יוסף ולרב יצחק לא קשיא, דאפשר להעמיד הברייתא בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה. ומה שלא רצו להעמיד כך את משנתינו, משום הקושיא שהקשו **לעיל** (ב:), דאם כן ליפלגו בתרנגולת. אבל הכא בברייתא בהכרח הזכירו את הביצה, כיון שרצו להשמיע את הדין דאין מטלטלין אותה וכו', אבל כופה עליה את הכלי.

(יב) **שם. כתב הרשב"א** דלרבה ניחא דהוי דאורייתא, כיון דאיירי ביום טוב אחר שבת, וכן כתב **המהרש"א. והפני יהושע** הקשה, אם כן לרב יוסף ולר' יצחק נמי לא קשה, דאפשר דסברי הכנה דרבה, אלא דסברי דלא גזרינן יום טוב דעלמא אטו יום טוב לאחר השבת. ועל כן פירשו את המשנה באופן אחר. **נוצ"ע** לדברי הרשב"א וכן לפני יהושע, מאי אולמא לשון ברייתא דהכא, "אחד שבת ואחד יום טוב", דאמרינן דהיינו יום טוב שאחר השבת. ממתני' דאוקימנן בכל גווני, ומשום גזירה. (נ.מ.פ.) ועל כן ביאר הפני יהושע, דהא דאמר לרבה ניחא, היינו אפילו בשבת ויום טוב דעלמא. דכיון דיום טוב אחר השבת הוי ספיקא דאורייתא. אם כן גם ביום טוב אחר השבת שהוא גזירה דרבנן, גזרו גם בספיקן. משום דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון.

(יג) **שם. הקשה הרשב"א,** דהא מצאנו **לקמן** (ד.), דפליגי תנאי בדין הכנה דרבה: דת"ק סבר נולדה בשבת תאכל ביום טוב, ביום טוב תאכל בשבת. ור' יהודה אומר משום ר' אליעזר עדיין היא מחלוקת. ואם כן אפשר דתנא דברייתא סבר כר' יהודה, דיש איסור הכנה, ותנא דמתני' סבר דליכא איסור הכנה, והאיסור מדין משקין שזבו, או פירות הנושרים. ותיירך, דליכא ראייה דנחלקו בזה. דאפשר דכולי עלמא סברי דאיכא הכנה דרבה, כדמצינו הכא בברייתא. והטעמי דת"ק משום דביצה בת יומא דמותרת מדינא, לא נאסרת מחמת יום שעבר, ולא חשיב הכנה.

(יד) **רש"י ד"ה לספק טריפה.** ספק נולדה מתרנגולת טריפה וכו'. כתב **הפני יהושע**, דרש"י לא רצה לפרש בתרנגולת שהיא ספק טריפה, דאפשר דבכהאי גוונא נחשב דבר שיש לו מתירין, אם תטעון התרנגולת שוב ביצה לאחר כ"א יום.

(טו) **רש"י ד"ה שיש לו מתירין,** שיכול לאוכלו לאחר יום טוב בהיתר גמור. הר"ן **בנדרים** (נב:), **ד"ה ונתערב ביאר**, דדבר שיש לו מתירין דלא בטיל, היינו דוקא במין במינו, שבוה נחלקו ר' יהודה ורבנן דלר' יהודה לא בטל, ולרבנן בטל. וסברת ר' יהודה, דכיון דהוא מינו, הרי הוא מחוק את חברו. ורבנן סברי, דכיון דהוא חלוק מחבירו, דזה איסור וזה היתר הרי הוא בטל. אבל בדבר

הדרק היוזמי

מסכת ביצה דף ד

ג ניסן התשע"ד

כתב הצל"ח. אמנם הרשב"א והר"ן (דף ב. מדפי הרי"ף) כתבו דמוקצה למצוה חמור טפי.

ח) תוס' ד"ה אלא. דגם בשעת לידה שייך הכנה. הגאון רבי עקיבא איגר הביא דהרמב"ן (במלחמות ב: מדפי הרי"ף) כתב, דהכנה זו דלידה מדרבנן, דמדאורייתא חשוב הכנה ליומא ומותרת, דשבת מכינה לעצמה. אלא דאסרו מדבריהם משום שכבר נאסרה ביומה, ונמצאת הכנתה ליום שלמחרת, וחשיב שיום טוב מכין לשבת. ואמנם המהרש"א פירש, דכוונתם בתירוץ השני כהר"ן (א: מדפי הרי"ף) שכתב כדברי הרמב"ן.

ט) גמ', אפילו ר' יוחנן לא קא שרי אלא לגומעה למחר. ביאר הרשב"א, דההוא גברא סבר, דכיון דלא נאסרה הביצה מחמת עצמה, אלא מחמת גזירה משום משקין שזבו מותר לטלטלה. והפני יהושע הקשה, מאי טעמא דרב אדא דאוסר טלטול הא רב אדא לא סבר נולד, כדמוכח בשבת (כטו.) ור' יוחנן לית ליה מוקצה ונולד, כמבואר בשבת (קנו:) אלא מטעם משקין שזבו והתוס' בשבת (מה:): ד"ה דאית ביה כתבו, דמטעמא דמשקין שזבו לא שייך לאסור ביצה בטלטול, אלא מטעם נולד. ועל קושיא הראשונה תירץ הפני יהושע, דרב אדא לית ליה נולד דוקא בדבר שכבר היה בעולם, כגון נכרי שחקק קב בבקעת. אבל בשלא היה בעולם כלל כגון ביצה העומדת לגדל אפרוחים, סבר דנאסרה. אבל בפוסקים מבואר דאין חילוק בזה. ועל כן ביאר דהטעם דמשום שאסורה באכילה, ממילא לא ראויה לכולם, ועל כן אסור לטלטלה.

דף ד' ע"ב

י) גמ', אי שרית להו למחר אתי למימר ביומייהו נמי שרו. הרי"ף (דף ב.) ביאר, דהטעם שעצים שנשרו מן הדקל אסורים משום דהוו להו נולד, ואסרי להו רבנן שמא יעלה ויתלוש. וכן כתב הרא"ש (סימן ב'). והמהר"ם שייף הקשה מאי טעמא בעי להנך טעמי, ולא נאסר מטעם הכנה, דגורו יום טוב בעלמא אטו יום טוב שלאחר השבת. ותירץ, דבשלמא בביצה שייך לגזור בנולדה ביום טוב דעלמא אטו נולדה ביום טוב שאחר השבת, דאסורה משום שהוכנה בשבת, והווי גזירה לידה ביום טוב, אטו לידה דיום טוב. אבל בעצים שנשרו מן הדקל, הגזירה בנשרו ביום טוב אטו נשרו בשבת שקודם יום טוב, נדבנולדו ביום טוב מותרים שהרי לא הוכנו מאתמול. ושבת אטו יום טוב לא גזרינן. ומהרש"א (לעיל ד. בתוס' ד"ה אלא) כתב, דמה דאסרו נשרו בשבת להסיקן ביום טוב, משום הכנה דרבה. היינו כיון דביום טוב דעלמא אסורים משום שמא יתלוש, אם נאמר דבנשרו בשבת יהא מותר ביום טוב שאחריו, חשוב ששבת מכין ליום טוב. וכמו שכתבו התוס' לעיל

בתערובת. אבל בספק מודה הר"ן לסברא דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר.

ג) שם. בחידושי הגאון רבי עקיבא איגר (דף ד: ד"ה אמנם לענ"ד) כתב, דעיקר חידושו של רב אשי, דדבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטל, ואין חילוק בין ספק לודאי. דזה ידע גם המקשן דאם לא בטל הוי אפילו בספק. והצל"ח ביאר דעיקר חידושו של רב אשי דגם בספק שנתערב יש דין דבר שיש לו מתירין. וליכא דינא דספק ספיקא. [וכן כתב הרש"ש הובא באות הקודמת]. ומה שאמר רב אשי "דאפילו בדרבנן לא בטיל" היינו משום תחילת דבריו, שאמר דספק יום טוב ספק חול הווי דרבנן.

ד) גמ', נשחטה הובררה דלאכילה עומדת. כתב הרשב"א, דר"א דשמותי הוא סבר כבית שמאי דהביצה תאכל. [והמגיה לרשב"א (קוק) ציין לרשב"א בשבת (קל:): שכתב, דשמותי היינו מתלמידי בית שמאי. עוד פירש, דסבר כבית הלל, אלא דסבר דטעמא דמתני' משום הכנה דרבה. וכל זה ביום טוב הסמוך לשבת, אבל ביום טוב גרידא לא גזר אטו שבת ויום טוב הסמוכים זה לזה. ועיין שם שהוכיח שר"א סבר כב"ה.

ה) גמ', לא נשחטה הובררה דלגדל ביצים עומדת. הרשב"א בשבת (קכא:): הקשה, דלהבעל המאור (הובא לעיל דף ב. אות ד) שכתב, דתרנגולת העומדת לגדל ביצים היינו לאפרוחים. מה שייך לומר לא נשחטה הוברר דלגדל ביצים, דעדיין לא הוברר שעומדת לגדל ביצים לאפרוחים. והחתם סופר (כאן) תירץ, דמה שהוצרך הבעל המאור להעמיד בעומדת לגדל ביצים לאפרוחים, היינו דוקא בתרנגולת שעומדת אצלו זמן מה, וידוע שעומדת לכך. ולא הוי נולד כיון דאורחה בהכי, והיה דעתו עליה. ובכהאי גוונא רק בעומדת לאפרוחים הוי נולד, אבל בתרנגולת שלקח בערב יום טוב סתם, לא היה דעתו על הביצה ואין צריך להעמיד בעומדת לגדל אפרוחים, ועל זה אמרה הגמרא דבנשחטה אף על פי שלא היה דעתו עליה מכל מקום מותר דהוי אוכלא דאיפרת וכבוצע ככר לחם ונפול ממנו פירורים. [ניתכן דהרשב"א לא רצה לפרש כמו החתם סופר דהרשב"א סבר כהתוס' (לעיל ב. ד"ה אוכלא דאפרת) דאוכלא דאיפרת היינו שדעתו עליה מראש כיון דאי בעי שחיט לה וכמו שביאר התוס' רבינו פרץ שם].

ו) תוס' ד"ה נימא, וי"ל דלא אמרינן מגו משום יום שעבר. וכן כתבו התוס' בסוכה (י:): ד"ה וכן, ורשב"א כאן. והתוס' (בסוכה שם) כתבו, דדעת רש"י דאפשר לומר מיגו דאיתקצאי מחמת יום שעבר.

ז) בא"ד, וי"ל דמוקצה מחמת מצוה שאני וכו'. בלשון התוס' כאן מבואר, דהא דמצוה שאני אין זו חומרא דמצוה, אלא כמו שכתבו להלן בסמוך, משום דילמא מתרמיא ליה סעודה וכו', וכן

מקובצת בשם הריטב"א, שאמר הבדלה ממש בברכותיה. והקשה, הא ספק ברכות להקל ולא מברכים. ותירץ, דהבדלה דאורייתא וספק ברכה דאורייתא להחמיר. והחתם סופר ביאר, דרב אסי היה בקי בקביעת דירחא, וידע דשני הוא חול מן התורה, וחייב להבדיל מדאורייתא. ומה דאנו נוהגים שני ימים, היינו משום ספק, ואמנם המסופקים אסור להם להבדיל, משום ספק ברכה לבטלה. אבל הודאים חייבים להבדיל, ואף על פי שהוא ספק איסור דרבנן דספק דרבנן לקולא.

(טז) גמ', והשתא דידעינן בקביעת דירחא וכו'. הקשה הרשב"א, מדוע אין אנו מבדילים כמו שעשה רב אסי, כיון דידעינן בקביעת דירחא. ותירץ, דחיישינן שלא יבואו לזלזל בקדושת היום השני, ורב אסי לא חשש לזה. ויש שפירשו דרב אסי סבר כר' דוסא דאית ליה בעירובין (לט). העובר לפני התיבה ביום ראשון של ראש השנה, אומר, החליצנו ה' אלוקינו את יום ראש החודש הזה, אם היום אם למחר. ומפרש בגמ' (מ). דלא חיישינן דאתו לזלזולי כשמחזיקים הראש השנה מספק. ואנן סברי כרבנן דפליגי עליה וחיישי לזלזול.

דף ה' ע"א

(א) גמ', ונתקלקלו הלויים בשיר. הקשה הרבינו פריץ אמאי נתקלקלו והרי אין אומרים שירה אלא על היין כדאיתא בברכות (לה.). וכיון שנסתפקו אם יבואו עדים, היו צריכים להמתין מלהקריב נסכים עד הלילה שמא יבואו עדים, דהא נסכים כשירים גם בלילה וגם למחר, כדאיתא במנחות (טו.).

ותירץ, דלא השהו הנסכים משום דחביבא מצוה בשעתה.

(ב) גמ', שם. כתב הפני יהושע דאין לתמוה איך יכלו לדחות החודש שנראה בזמנו, ועל ידי כך לדחות את כל המועדות מזמנם, רק משום קלקול הלויים בשיר. דכל המועדים מסורים לבית דין דכתיב "אתם אפילו מזידין". וגדולה מזו מצינו, דאף משום חיבוט הערבה שהוא רק מנהג נביאים דוחים אם כל המועדים, על מנת שלא יארע בשבת.

(ג) תוס' ד"ה ונתקלקלו וכו', אם לא יבואו עדים יהיה תמיד ואם יבואו יהא מן המוספין. הקשה הקובץ שעורים (טו) למאן דאמר אין ברירה, איך יהני תנאי זה. ותירץ, דהכא התנאי הוא לשעבר. דהיינו, לא אם יבואו עדים להעיד. אלא אם יש כבר עדים שראו, וקרובים לירושלים. דאם יש עדים ודאי שיבואו להעיד. ואם אין עדים קרובים לירושלים שראו ודאי לא יבואו להעיד, והוי כמו אם בא חכם למזרח דאמרינן וכבר בא חכם, ולא הוי ברירה.

(ד) בא"ד, ויש מפרשים דמעיקרא וכו' ולא נהירא וכו'. ורבינו

ד"ה אלא. והא דהוצרך הרי"ף לשני הטעמים, ביאר הקרבן נתנאל (אות ר'). דביושב ומצפה שיפלו לא שייך טעם דנולד, כמו שכתבו התוס' בחולין (יד). ד"ה מחתכין ואסור משום שמא יעלה ויתלוש, דבכהאי גוונא שכיח דנושרין. אבל באינו יושב ומצפה דלא שכיח שנושרין, אין אסור מטעם דשמא יתלוש אלא מטעם נולד.

(יא) גמ', כיון דרובא דהיתרא נינהו כי קא מהפך בהיתרא קא מהפך. כתב הרשב"א דמסתבר דהיינו דוקא כשאינו מכיר עצי האיסור לאחר שנתערבו. אבל במכיר, אין ביטול מועיל שאין ביטול בדבר הניכר בעין. והביאור הלכה (תק"ז ד"ה שלא) הקשה, דהרשב"א סתם דבריו. דבשבת (כט). כתב, דהכא איירי במכיר עצי האיסור שנתערבו, ואין שייך ביטול. וטעמא דהיתרא ברוב עצים מוכנים, דבכהאי גוונא אינו נראה כמטלטל איסור להדיא אלא כמטלטל מן הצד, והניח בצריך עיון.

(יב) גמ', אבל דרבנן מבטלין, כתב הרשב"א דאיכא מאן דאמר, דהא דמבטלין דרבנן, היינו דוקא באופן שנתערב כבר בעצים מוכנים, אלא שאין בהם כדי לבטל. אבל לערב בידיים ולבטל אסור. והכא איירינן שנפלו לתוך עצי התנור שאין ניכרים בין שאר העצים. אי נמי, דהכא טעמא משום דהאיסור מיקלא קלי, כדמסיק בסמוך. ואהא סמך השתא. ואיכא מאן דאמר דמבטלין לכתחילה אפילו ברוב בלא שישים ומאה. ודוקא באיסורין דרבנן דלית להו עיקר בדאורייתא, כדכתבו התוס' ד"ה ותנן. אמנם בתוס' מבואר דאין מבטלין לכתחילה ממש וכיש אומרים קמא.

(יג) גמ', הכא מיקלא קלי, הפרי מגדים (משבצות זהב יו"ד צ"ט י"ב) הקשה, מה מהני דמיקלא קלי, דכל זה מועיל לאחר שנשרף ממנו, אבל לטלטל בעודו בעין אסור. ואתי שפיר על פי דברי הר"ן (ב: מדפי הרי"ף) שכתב, דבטלטול בעלמא לא איכפת לן מדבר שיש לו מתירין אלא לגבי אכילה. ובזכרון שמואל (סימן כ"ד, ג). ביאר לפי מה שכתב הרשב"א בשבת (כט:). דכיון דרוב העצים הם היתר, חשיב טלטול מן הצד. והוא מה שתירצה הגמ' בתחילה, כי קא מהפך בהיתרא קא מהפך. ומה שהקשתה לאחר מיכן, והא אין מבטלים איסור לכתחילה, היינו גבי איסור ההשתמשות בעצי מוקצה. ואם כן תירצה שפיר מיקלא קלי.

(יד) גמ', שם. בביאור עיקר דברי הגמ'. כתב הטור (סימן תרע"ז) דכיון דהאיסור כאן מדברי סופרים, וגם אינו נהנה מהם עד אחר שנשרפו, ואין האיסור בעין, הקילו חכמים לבטלן אף על פי הוא דבר שיש לו מתירין. אמנם המגיד משנה (פ"ב מיום טוב הי"א) ביאר, שבשעה שהאיסור נשרף הרי הוא כמבוער מן העולם. על דרך שאמרו כל העומד לשרוף דמי, וכל שכן בשעה שהוא נשרף.

(טו) גמ', והא רב אסי מבדיל מיומא טבא לחבריה. פירש השיטה

הדרק היוזמי

שתירצו תוס' שם, דקים ליה למקשן שבאותה שעה לא היה לפניו שום תלמיד מארץ ישראל. דהתם הוכיחו תוס' מקושיית המקשן דהכי קים ליה. אבל הכא מהיכי תיתי לומר זאת. (א.ל.)

(י) גמ', מה טעם כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות. הבין רבינו פרץ ששוקי ירושלים מתעטרות על ידי שכולם מעלים את הפירות ומציעים אותם בשווקים למכירה, והקשה במה מתעטרות, כיון שאין יכול למוכרם כדמשמע במעשר שני (פ"ג מ"א), וילפינן בבא קמא (ט:): לכרם רבעי קודש קודש. ותירץ, דמכל מקום כיון שהרבה בני אדם מביאים לשם פירותיהם כדי לאוכלם שם, ממילא פירות אחרות נמכרות בזול שאין להם קופצים כל כך.

(יא) גמ', שם. בתוס' יו"ט (פ"ה דמעשר שני מ"ב) הביא דעת הרמב"ם, דעיקר התקנה בענבים משום נסכים. והקשה המהרש"ם כאן, הא כרם רבעי דינו כמעשר שני שנאכל רק בירושלים, והווי קודש. והרי אין נסכים באין אלא מן החולין כדאיתא במנחות (פב). במשנה.

דף ה' ע"ב

(יב) גמ', כי אמנו אעדות אביצה לא אמנו. הקשה בשיטה מקובצת דמשמע שאם היו נימנים על ביצה הוה שרייא, והא קיימא לן שאין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו, אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין. ותירץ, דשאני הכא שבטל הטעם, ושורת הדין שיתבטל מאליו, אלא דילפינן מקראי דבעינן היתר בית דין, הלכך סגי בכל בית דין חשוב אף שאינו גדול כראשון.

(יג) גמ', א"ל אביי אטו ביצה במנין מי הואי. תמה הרשב"א, מה דעתו דרב יוסף, הא שפיר קאמר ליה אביי. ותירץ, דסבר דהמנין שנמנה רבי יוחנן הוא דוקא באם באו העדים מהמנחה ולמעלה, שנוהגים אותו יום קודש ולמחר חול. דזה לא הוי קודם התקנה. אבל אם לא באו עדים כלל ביום הראשון, היו עושים ב' הימים קודש בקדושה אחת, ועל זה לא נמנו כלל, ומשום הכי הביצה אסורה. (וכן כתבו התוס' ד"ה מי לא מודה וכו' בתירוצם) ודחה אביי דהא בהא תליא, דכיון שאם באו מן המנחה רק יום אחד קודש, אם כן כשלא באו העדים הוי ספק ולא הוי קדושה אחת, ומשום הכי הביצה מותרת. והשיטה מקובצת בשם הריטב"א כתב, דרב יוסף סבר דגדול כח האיטור לחול מן הסתם, אבל לענין ההיתר צריך היתר מפורש. ולכן אף דאשתרי עדות לא אשתרי ביצה.

(יד) רש"י ד"ה מכדי כתיב וכו'. ועד עשרים באייר וכו'. ביאר

פרץ הקשה עוד, מה יעשו משעירי חטאת שהיו מקריבים באותו יום, ולא יכלו לעשות תקנה. וכן הקשה התוס' רי"ד.

(ה) בסוה"ד, משמע דאמרו שיר של חול וכו'. השפת אמת דייק, דמשמע מדבריהם דלשנויא קמא התם דלא אמרו שירה כל עיקר, אתי להו שפיר. והקשה, הא עולות המוספים נמי היו הרבה שהביאו אחרי שקידשו החודש, דהתנאי היה רק על כבש אחד. ואותם עולות הקריבו עם השיר. ותירץ, דמכל מקום היה הקלקול מה שלא אמרו על כבש אחד שירה. גם הקשה על התוס' רי"ד (עיין באות הקודמת) דמה הקשה, הא העולות האחרות נמי הביאו לאחר התמיד. ותירץ בדרך אפשר, דקושיתו משום דחטאת קודמת. עיין שם.

(ו) גמ', אמינא לך אנא רבי יוחנן בן זכאי, ואת אמרת לי רב ושמואל. ביאר השיטה מקובצת, דרבה הביא ראייה גמורה מדברי רבי יוחנן בן זכאי, ואביי מקשה מאמוראים. והקושיא עתה מרבי יוחנן בן זכאי על רב ושמואל דהווי אמוראים.

(ז) גמ', הא לן והא להו. כתב השיטה מקובצת דכן יש לומר גם בדברי רבה אמינא לך אנא רבי יוחנן בן זכאי וכו'. דהיינו שהיה בארץ ישראל ואת אמרת רב ושמואל שהיו בני בבל. וכעין זה כתב הצ"ח. וכתב שכן הוא בתוס' עירובין (לט). ד"ה אי אתם וכו'. אולם הקשה, הא רבה בחוץ לארץ היה ואיך דיבר לבני ארץ ישראל. ותירץ, דרבה הלך לארץ ישראל ללמוד תורה, כדאיתא בעירובין (כב): תוס' ד"ה קרקפנא וכו'. ואף דאמרינן אמר ליה אביי, ולא מצינו שאביי היה בארץ ישראל, [כמו שכתבו בתוס' שם] מכל מקום, אפשר דרבה אמר האי דינא כשהיה בארץ ישראל, וכשחזר לחוץ לארץ הקשה לו אביי.

(ח) רש"י ד"ה הא לן. לבני ארץ ישראל שעושין יום אחד וכו'. הקשה הרש"ש הא גם בארץ ישראל, רק במקום הועד או סמוך לו בתוך התחום היו עושין יום אחד. ואם כן לרחוקים בארץ ישראל תהיה ביצה אסורה. ואם כן לא תקשה קושיית התוס' בד"ה הא לן וכו', שהקשה מרבי יוסי שהיה בארץ ישראל, וסבירא ליה בעירובין שביצה אסורה. ותירץ, דכיון שלאחר החורבן מקום הועד היה מתחלף ממקום למקום, וכל ארץ ישראל ראויה היתה להיות בה רק יום אחד, עושים שני ימים הוי מספק.

(ט) [תוס' ד"ה הא לן וכו'. זה אינו דר' יוסי מא"י ונקט מלתא בשביל בבל. תוס' בברכות (מד.) ד"ה אינהו וכו', ובשבת (ט:)] ד"ה הא לן וכו', הוכיחו שהיה רגילות שתלמידים מארץ ישראל ילכו לבבל וכן להיפך. ואם כן מה הקשו, הא יש לומר שרבי יוסי לימד לתלמידים שבאו מבבל. וכאן לא שייך מה

וזה שייך גם בארץ ישראל.

(יח) גמ', מהרה יבנה בית המקדש וכו'. כתב המהרש"ם דשאלוהו מדברי הרד"ק (ביחזקאל פ"מ) דלעתיד לבוא לא יקריבו תמיד כלל. ואם כן ליכא למיגור מידי. ותירץ על פי התוס' יו"ט (מעשר שני פ"ה מ"ב) דבנין בית המקדש קודם למלכות בית דוד, ויהיה משועבד למלכות. אם כן יש לומר דאז יקריבו גם תמיד של בין הערביים.

(יט) תוס' ד"ה מי לא מודה וכו'. וי"ל דה"פ שאם לא באו עדים עד סמוך לחשכה וכו'. הקשה הצ"ח לפי זה, למה הוצרכו להא דנתקלקלו הלויים בשיר. הא אף קודם לכן משכחת לה שלא קיבלו עדים ביום שלושים, בגוונא שהחשיך ולא היה שהות ביום. והוא טעם מספיק שתהיה הביצה אסורה. ותירץ, דמכל מקום לפני תקנת רבי יוחנן בן זכאי לא חששו לשמא יאמרו אשתקד מי לא נהגנו בו קודש ואחר כך חול ויזולו בו, והיו מותרים במלאכה. ורק אחרי שארעה התקלה בשיר, חידשו לאסור אותו היום. מטעם שלא יזולו לשנה הבאה. ואיסור זה נשאר גם לאחר תקנת רבי יוחנן בן זכאי כשבאו סמוך לחשיכה.

דף ו' ע"א

(א) גמ', אמר רבא מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממים. הקשה הקובץ שיעורים (כה) למה לא ממתנינים עד הלילה לקיים מצות קבורה על ידי ישראל, אלא דמוכח דהמצוה מתקיימת גם על ידי נכרי [וכן הוכיח בדין שריפת חמץ, והבערת בת כהן]. ומאי טעמא לא אמרינן דאין שליחות לנכרי. וביאר, דבכל הני גוף המצוה היא התוצאה ולא המעשה עצמו. דהיינו דבהרוגי בית דין המצוה היא ובערת הרע, אלא שיש דין שזה יהיה על ידי שריפה וסקילה וכו'. וכן ביעור חמץ עיקרו שהחמץ יהיה מבוער. אף דלמאן דאמר דמצותו בשריפה המצוה שיתבער על ידי שריפה. וכן בקבורת המת עיקר המצוה שיהיה המת קבור. [והוכיח כן, מהא דאם אחרי שקברוהו גרוהו ליסטטים, דודאי חייב לקבורו שוב. ולא ככיסוי הדם שאם כיסוהו ונתגלה פטור מלכסות]. ומשום הכי שפיר מתקיים גם על ידי נכרי.

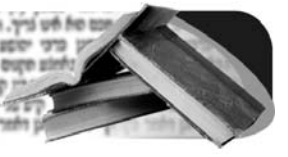
(ב) גמ', ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל. כתב השיטה מקובצת בשם הרמב"ן (שבת קלט:), דאפילו במקום שמצויין גויים לקבורו, יתעסקו בו ישראל דכחול שויהו רבנן. אבל דעת השאלות (סי' צ"ד), דדוקא במקום שאין גויים מצויין, דאי גויים מצויין יעשה על ידי גויים דוקא. וביום טוב ראשון צריך לחזור אחרי גויים, אף שאינם מצויין.

החכמת מנוח דרש"י נסתפק מתי נסתלקה השכינה מההר. אם מיד שהוקם המשכן בראש חודש ניסן, ומאז שרתה רק במשכן. או דעדיין שרתה גם בהר סיני, עד שנעלה הענן ונסעו ישראל משם בעשרים באייר. דאז ודאי נסתלקה, והוא"ו דועד עשרים באייר הוא כמו או.

(טו) וכן פירש הרש"ש, וציון לרש"י בתענית ששם פירש דבאחד בניסן נסתלקה שכינה מהר סיני.

(טז) תוס' ד"ה וביקש ר' אלעזר וכו'. וא"ת אי קסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא אם כן מה הרוויחו עניים וכו'. הקשה הקובץ שיעורים (כב) דלכאורה אי לא קדשה לעתיד לבא ליכא נטע דין נטע רבעי כלל. ותירץ על פי תוס' זבחים (ס:): ד"ה מאי וכו' דקדושת מחיצות וקדושת הארץ אינם תלויין זה בזה, דאפשר שקדושת הארץ קידשה, וקדושת מחיצות לא קידשה. עוד תירץ, דאפשר דפירות אלו היו לר' אליעזר לפני שחרב הבית, וחל עליהם שם רבעי. אמנם עדיין הן בדבר, אי נימא דמשום שפירות אלו היו לו לפני החורבן, אפשר דכבר נתחייב להעלותן לירושלים, ותו לא פקע החיוב, אף דנתבטלה התקנה. וציון לדברי הרא"ש בחולין (פ"ק סי' כג), גבי איברי בשר נחירה שהעלו לארץ ישראל. שכתב כסברא זו.

(יז) גמ', רבא אמר אף מתקנת רבי יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה מי לא מודה וכו'. כתב הרי"ף דשמעינן מהכא שבני ארץ ישראל צריכים לעשות ב' ימים ראש השנה. והבעל המאור שם השיג עליו, וכן הביא מרבינו אפרים תלמידו, דדברי רבא נאמרו דוקא בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה, אבל עכשיו שהותקן סוד העיבור, חזרה כל ארץ ישראל להיות כבית הועד שאין להם ספק ועושים רק יום אחד, בין בראש השנה ובין שאר ימים טובים. והביא שכן נהגו כל הדורות עד חדשים מקרוב באו. אולם הרמב"ן במלחמות יישב שיטת הרי"ף, דודאי ב' ימים אלו הוו קדושה אחת ולא מחמת הספק. דהא בית הועד עצמו אף אם לא באו עדים עד היום השני, הביצה אסורה כיון דאשתקד שבאו מן המנחה ולמעלה היו אסורים ב' הימים. (ועיין שם עוד שהאריך) ועל מה שכתב הבעל המאור דבכל הדורות נהגו בארץ ישראל לעשות רק יום אחד, כתב הרמב"ן דאינה ראייה, כיון שנשאר בארץ ישראל בימים ההם רק מעטים ואינם בני תורה בנדנדוד אחר נדנדוד וטלטול אחר טלטול והוחלף להם בשאר ימים. והרשב"א הסכים עם רבינו אפרים ובעל המאור שאין מרבא ראייה לדברי הרי"ף. אולם כתב, דלהלכה נראים דברי הרי"ף משום הגזירה דאיתא לעיל (ד:), דלמא גזרי שמדא ואתי לקלקולי

הדרך היומיומית

מסכת ביצה דף ו

ה ניסן התשע"ד

יוסי, מכל מקום סברי כרבי יהודה, ומה פשיטא לתוס' דלא מצו סברי כרבי יהודה. ואף דקיימא לן דרבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי, מכל מקום אין תימה אי סברי כרבי יהודה. ובהגהות הגרי"מ בידרמן ציין לתוס' עירובין (לט.) ד"ה אי אתם מודים. שביארו דבריהם יותר, דגם כרבי יהודה לא מצו סברי, דלרבי יהודה גם אם עיברו את אלול לא הוי קדושה אחת. וכתב דאפשר דזו גם כוונת תוס' כאן.

ח) תוס' ד"ה יום טוב שני וכו'. ותימה וכו'. וי"ל וכו'. הרשב"א הביא שהראב"ד תירץ, דכל מה דאסרינן במועד קטן, היינו דוקא בכוכין שיש בהם טורח ואומנות הרבה, שהוא חופר חלל הכוך בסלע. והרמב"ן כתב (בליקוטי חידושי הרמב"ן מספר תורת האדם לקמן פ"ב קנ"ב מהדרו' תרפ"ח) דזה דרך שיבוש שלא מצאנו ביו"ט הפרש בין מלאכות של טורח או שאין בהם טורח. ובתמים דעים (אות ק"כ) תירץ בשם השאלות, דדוקא במועד קטן דאיירי במועד אסור לחפור משום דאפשר על ידי עממין, אבל ביו"ט דלא אפשר בעממין שרי על ידי ישראל. והוא עצמו תירץ, דהא דאמרינן הכא דכחול שווהו רבנן, היינו דווקא בשני ימים טובים אחרונים של פסח וסוכות או של עצרת דדמו לראש השנה, נדליכא חול המועד בתרייהו אבל בימים טובים ראשונים, לא גרע ממועד דאסור. עוד הקשה הרשב"א, מדתנן במועד קטן (ח:) דרבי יהודה אוסר גם בארון למת, אלא אם כן יש לו נסרים מערב יו"ט. ותירץ, דהתם באדם שאינו מפורסם. וכן איתא בירושלמי (שם פ"א ה"ו). וכתב דלפי זה, היום שחופרים רק בשביל צורך שעה, חשיב הכל כאדם מפורסם, ומותר גם כוכין, מלבד לדעת הראב"ד דבכוכין אסור מחמת הטורח והאומנות.

ט) תוס' ד"ה והאינדא וכו'. וה"נ אמרינן גבי מים מגולין וכו'. כתב השפת אמת דלכאורה לא דמי לגילוי דהתם אינה תקנה או גזירה, אלא שנאסר מחמת הסכנה, וממילא בזמן שאין סכנה לא שייך האיסור. אבל גבי דידן דהוי גזירה ותקנה, דלמא יכבידו עלינו לעשות מלאכה ביום טוב, הוי תקנה ושייך לומר דאף דבטל הטעם עדיין צריך היתר.

י) גמ', מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה. הקשה הרשב"א, דלפי זה נימא דגם צבי שניצוד ביום טוב, וגם בהמות מדבריות דהוו מוקצה. מכל מקום עכשיו שהם תחת ידו הם מתירין עצמן בשחיטה. ותירץ, דלא דמו, כיון שההיתר לשחיטה היה להם גם קודם שהיו תחת ידו אלא שלא היו תחת ידו. מה שאין כן כאן שרק עכשיו בא להם היתר זה. אולם כתב שמצא בירושלמי (כאן ה"א) שהשווה למדבריות

ג) גמ', שם. כתב השיטה מקובצת בשם הריטב"א, דגם מוציאין אותו חוץ לתחום, וחוזרים משם. ומחזירים את הכלים שהוליכו לשם. דאם לא כן אתה מכשילם לעתיד לבוא, והיינו כחול שווהו רבנן, וכן כתב בשם הרי"ף גיאת. אולם בשם הרמב"ן כתב, דאפשר שאין להם אלא אלפיים אמה, דכן מצאנו בכל היוצאים אפילו ברשות בית דין, שיש להם רק אלפיים לכל רוח, ומכל מקום כתב, דביום טוב שני דמדבריהם מצינו שהתירו שלא תהא מכשילן לעתיד לבוא.

ד) גמ' שם. כתב בשיטה מקובצת. דאף על גב דכחול שווה רבנן, לאו כחול ממש שייצאו בני העיר לקראת המת רוכבים על סוסים. דבכי האי גוונא ודאי אסור לזלזל בו. וכתב בשם ה' התוספות דמעשה היה במולייאוי"ן לפני ר' משולם בימי רבינו תם ז"ל, שיצאו בני העיר לקראת המת בסוסים ביום טוב שני, ורבינו תם אמר תמה אני אם לא תחרב העיר, ולא היו ימים מועטים שנפלה בה דליקה. נאמנם מלשון רש"י בדי"ה דאיכא חברי נראה שהכל מותרן.

ה) גמ' שם. כתב הצ"ח דהיינו דוקא לאחר שפסקו מלקדש על פי הראיה, והתחילו לקבוע על פי הקביעות שבידינו. ומה דעבדינן יו"ט שני היינו דווקא משום דשלחו הזהרו במנהג אבותינו, אבל בזמן שקידשו על פי הראיה, ובמקום שלא היו השלוחים מגיעים עשו יו"ט שני משום ספק והוי ספק דאורייתא, בודאי לא הקילו בזה, דהוי כמו יו"ט ראשון. ולא דמי לביצה דאקילו משום דממה נפשך חד מינייהו חול. אבל לקבורת מת תרוייהו הוו ספק ולא שייך להקל. ואם כן צריך לומר דבזמן רבא כבר פסקו מלקדש על פי הראיה. ואף דהרמב"ם כתב (בפ"ה מקידוש החודש ה"ג) דעד אביי ורבא היו קובעים על פי הראיה. צריך לפרש דעד ולא עד בכלל.

ו) גמ', אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דאשתהי. אבל לא אשתהי משהינן ליה. כתב הרשב"א דיש מפרשים, דדברי מר זוטרא אזלי איום טוב שני דאמרן שיתעסקו בו ישראל. וכיון דהוי מלאכה גמורה אמרו כן. אבל יו"ט ראשון דאמרן שיתעסקו בו עממין, דהוי רק שבות דאמירה לנכרי, שרי גם בדלא אשתהי. וכתב, דכן מוכח מרב אשי דפליג עליה וביאר טעמו, דיו"ט שני שווהו כחול לגבי מת. ומשמע דמר זוטרא נמי דיבר בכהאי גוונא. אולם הביא דיש מפרשים דמר זוטרא דיבר בין איי"ט ראשון בין איי"ט שני. ורב אשי פליג איי"ט שני בלבד משום דכחול שווהו וכו', ולא ביו"ט ראשון דהווי דאורייתא.

ז) תוס' ד"ה מימות עזרא וכו'. וא"ת וכו', וא"כ היכי פליגי נהרדעי אר' יוסי וכו'. הקשה השפת אמת הא אף דפליגי ארבי

ולצבי.

יא) גמ', ומה בין זה לעגל שנולד מן הטריפה. כתב השיטה מקובצת, דצריך לומר דנתעברה ולבסוף נטרפה, דהא קיימא לן דטריפה אינה יולדת.

דף ו' ע"ב

יב) תוס' ד"ה השתא וכו'. ותימה הא דתנן בשבת וכו' ולא שייך לרבות י"ט. ביאר הבית מאיר, דגבי האיסור דאין ניאותין הימנו, אין שום הוה אמינא להקל ביום טוב יותר מאשר בשבת. דכמו שאסור בשבת כן אסור ביום טוב, ולא צריך לריבוי. מה שאין כן בסוגיין דשאני יום טוב משבת, משום דביום טוב הוי מוכן לאדם.

יג) גמ', מאי טעמא זה מוכן אגב אמו, וזה מתיר עצמו בשחיטה. הקשה השפת אמת כיון דאיכא טעמא דמתיר עצמו בשחיטה, למה צריך להגיע לטעם דמוכן אגב אמו. הא גם עגל מתיר עצמו בשחיטה. ותירץ, דבעגל שנולד מן הכשירה, לא שייך הטעם דמתיר עצמו בשחיטה, כיון דמעיקרא נמי היה מותר בשחיטת אמו.

יד) תוס' ד"ה עגל שנולד וכו'. ותימה מ"מ אסור משום נולד וכו'. כתב המהר"ם שי"ף, דאין כוונת התוס' לאיסור נולד, דהא בתרנגולת שעומדת לאכילה הויה הביצה אוכלא דאיפרת. אלא כוונתם מטעם הכנה דרבה, או גזירה משום משקין שזבו. וכתב דנראה פשוט, דלאיסור משום משקין שזבו או פירות הנושרין קוראים נולד בכל מקום. וכדלעיל (ג.) תוס' ד"ה רבי יוחנן וכו'.

טו) גמ', תנו רבנן אפרוח שנולד ביום טוב אסור, רבי אליעזר בן יעקב אמר אף בחול וכו'. כתב השיטה מקובצת, דמשום האי ברייתא קיימא לן דהלכה כרב שאוסר ביום טוב. דהרי מחלוקת רבי אליעזר בן יעקב וחכמים היינו דוקא בחול, ומשמע דביו"ט כולי עלמא מודו לאסור. נויש לעיין, דמכל מקום מצאנו דנחלקו תנאים בברייתות דלעיל [תניא כוותיה דרב ותניא כוותיה דשמואל]. (א.ל.) [[עוד הביא יש אומרים שפסקו כרבי יוחנן, דהא שתיק ליה רב לעיל (בעמוחד א'). ואין לומר דהוא משום דלא חשש לקושייתם, אלא שלא מצא תשובה מספקת לדבריהם.

טז) גמ', רבי אליעזר בן יעקב אמר אף בחול וכו'. כתב השיטה מקובצת דלהלכה קיימא לן כרבי אליעזר בן יעקב. כיון דברייתא דכל השרץ וכו' מסייע ליה. ועוד, דמשנתו קב ונקי ואפילו בברייתא. אולם הביא יש אומרים דפסקו כרבנן, כיון דאמוראי דלעיל, לא נחלקו רק ביום טוב ועל כרחיק דבחול

סברי דשרי.

יז) גמ', והא תניא השוחט וכו' מותרות לאכלן ביום טוב. כתב הצ"ח דאין לדחות דהך ברייתא מדברת בסתם יום טוב, ורב דאסר איירי ביום טוב אחר השבת, ומה דאוסר במעי אמה היינו משום ספק דאורייתא, דשמא אם לא נשחטה האם הייתה נולדת היום, ונגמרה אתמול בשבת, ונמצא שבת מכין ליום טוב. דאם כן לא שייך לומר עם יציאתה, דאדרבה אם יצאה מבעוד יום פשיטא דאסורה, דהוי נולדה בזו דאסורה בזו כדלעיל (ד').

יח) גמ', אלא עם יציאתה נגמרה וכו' למאי נפקא מינה למקח וממכר. הקשה הפורת יוסף, למה לא אמרינן נפקא מינה לאיסור והיתר. ובגוונא דנמצא טיפת דם בביצה, דאמרינן בחולין (סד:): דאם מגדלת אפרוחים כל הביצה אסורה. ואם לא מגדלת אפרוחים, זורק את הדם ואוכל את השאר כמו בספנא מארעא.

יט) תוס' ד"ה ביצים גמורות וכו'. וקשה דהא אמרינן בעדיות וכו', ובספר יראים (מצות בשר בחלב שי"ב (קמח)) תירץ, דביצים אינם חשובים בשר, אבל מכל מקום הוו בכלל נבילה, וכל דבר הנאכל נאסר בנבילה. אמנם הקובץ שיעורים (כ"ז) הוכיח מתוס' פסחים (כב.) ד"ה והרי וכו' לענין כשהותרה נבילה היא ודמה הותרה. דהוכיחו שם דדם לא מיקרי בשר, ומשמע דלענין נבילה נמי בעינן דוקא בשר.

כ) בא"ד. וי"ל דטעמא משום דבשר עוף בחלב מדרבנן. הקשה השפת אמת דלפי זה, הגמ' היתה יכולה לומר דדברי רב דעם יציאתה נגמרת, היינו לענין נבילה. דאם נתנבלה אחר כך, שוב אינה אסורה. אבל אם היתה במעי אמה כשנתנבלה היתה נאסרת. אמנם לתירוץ השני בתוס', לא קשה, כיון דכל האיסור בביצת נבילה הוי רק משום גזירה אטו ביצת טריפה, ואם כן הלשון עם יציאתה וכו' דמשמע דבתוכה אסורה משום בשר בחלב, אינו נכון. כיון שבאמת אינה בשר. ותירץ, דגם לתירוץ הראשון אפשר לומר, כיון דהוי רק דרבנן, ובעוף הוי בשר עוף בחלב תרי דרבנן, ולא גזרו.

דף ז' ע"א

א) גמ' אתא לקמיה דרבי אמי וכו' פשיטא וכו'. הקשה הרשב"א (הובא בשטמ"ק), מה שייך להקשות פשיטא, הא כיון שבאו לפניו לדינא היה צריך לומר מה הדין. ותירץ, דמה דקשיא פשיטא. אינה לרבי אמי, אלא על המוכר מה היה דעתו דאזיל לדינא עם הקונה. עוד הביא דהרמב"ן תירץ, דהקושיא לרבי אמי, דלא היה צריך ליתן טעם לדבריו דהוי

הדרק היוזמי

וכו'. **והקרנן נתנאל** (אות א') כתב דאינו מוכרח שהרא"ש לא גרס לה. ועוד יישב שיטת רש"י דלא דמי למתני' דבבא בתרא. דהתם לשון המשנה הוא יפות ונמצאו רעות, הלוקח יכול לחזור בו, ואם הוקרו אין המוכר יכול לחזור בו. דהיינו דהלוקח שהוא שנתאנה ועל כן ידו על העליונה. אבל הכא בביעי דפחיא אשמועינן דשניהם יכולים לחזור בהם, כיון דהוי מקח טעות. (ועיין לעיל אות ג').

ה) **גמ', עם יציאת כולה אין, אבל רובה לא ולאפוקי מדר' יוחנן.** כתב החתם סופר, דודאי אין סברא שרב יחלוק ביציאת רובה ויסבור דיציאת רובה לא הוי כלילת כולה, אפילו במקום שחזרה אחר כך. אלא דרב ורבי יוחנן נחלקו בשני תירוצי **התוס' לעיל** (ד'). **ד"ה אלא בהכנה וכו'.** דלתירוץ א' דלידה עצמה הוה הכנה, וביאר הרמב"ן (שם), כיון דעכשיו בא לידינו מה שלא היה לנו קודם לכן, והיינו דשבת המציא לנו את הביצה. ולפי זה אם יצאה רובה בשבת ואחר כך חזרה. השבת לא המציאה לנו כלום דאף דחשיב כילוד, מכל מקום למעשה לא הועיל לנו כלום, ושרי ביום טוב אחר השבת, וכל שכן ביום טוב בעלמא. אבל לתירוץ ב'. דההכנה היא מה שאם היתה נולדת ביום טוב היתה אסורה, ועכשיו נולדה בשבת נמצא ששבת גורם ההיתר ליום טוב. אם כן זה שייך גם ביציאת רובה בשבת, דלמעשה גורמת את ההיתר ליום טוב ואסורה, משום מכין ליום טוב אם הוי אחר השבת. וביום טוב דעלמא גזרו אטו יום טוב אחר השבת.

ו) **גמ', בדק בקנה של תרנגולין וכו' ולמחר השכים וכו'.** הקשה **השפת אמת** למה לא השמיענו רבותא טפי, דהיינו בגוונא שראה ממש את הלידה בלילה. ואפילו הכי נתיר מטעמא דודאי יצאה רובה ביום. וכתב, דאפשר שבשעת הלידה אפשר להבחין ולדעת אם כבר יצאה. דבאופן שיצאה כבר וחזרה, הלידה שאחר כך יותר בנקל. ונשאר בצריך עיון.

ז) **רש"י ד"ה ואפושיו טומאה וכו'.** ואע"פ שגזרו בטומאות וכו'. ליכא למימר הכא נמי וכו'. **והריטב"א** (הובא בשטמ"ק) פירש לפירושו דרש"י, דמה שגזרו חכמים היינו בדברים המצויים. אבל הכא דהיא טומאה מחודשת כיון דנבלת עוף טהור אינה מטמאה במגע ומשא, ומטמאה בבית הבליעה, וזה בהיפך ממש מנבילת חיה ובהמה, ובטומאה מחודשת לא גזרו.

דף ז' ע"ב

ח) **רש"י ד"ה דשמעה קליה וכו'.** שהקול אינו נשמע ביום כבלילה. **ביומא** (כ'): אמרינן אמר רבי לוי, מפני מה אין קולו של אדם נשמע ביום כדרך שנשמע בלילה, מפני גלגל חמה

מקח טעות, דהדיין צריך לומר רק חייב או פטור ולא לומר הטעם, אם לא במקום דחיישינן שיחשדוהו. והגמ' תירצה דכיון שהיה סלקא דעתין דלא הוי מקח טעות רק יחזיר לו ביני ביני הוצרך לומר הטעם. **והשיטה מקובצת** פירש, תירוץ הגמ', דאם היה אומר לו רק להחזיר הדמים היה יכול להיות משמע רק הדמים דביני ביני, הלכך אמר דהוי מקח טעות, ובטל לגמרי. עוד הביא בשם **הריטב"א**, דקושיית הגמ' פשיטא היא לבעל הגמ', למה הוצרך להביא בתלמוד האי מעשה שאין בו שום חידוש.

ב) **גמ', משום דצריבן. רש"י בד"ה דצריבן** פירש, לשון מבושלות כל צרכן. **והערות** (ערך צרב) פירש, קשים וחזקים. וכן פירש לשון צורבא מרבנן דהיינו לשון חוזק תלמידי חכמים.

ג) **גמ', למאי נפקא מינה למיתביה ליה ביני ביני.** הר"ן **ביקדושין** (יז: מדפי הרי"ף) הביא דיש שדייקו מסוגיין, דאף דאמרינן דדבר שבמדה במשקל ובמניין אף בפחות מכדי אונאה חזר. מכל מקום, אם אפשר להשלים משלים. ואיירי רק באופן שאי אפשר להשלים. דהא הכא כיון שאמר בפירוש דפחיא, וודאי גם לאכילה הם יותר טובות, אם כן הוי כדבר שבמשקל. ואפילו הכי אמרינן דיחזיר לו ביני ביני. וכתב **דהרא"ה** דחה ראייה זו על פי הגירסאות דגרסי אותבינהו ולא אפרוח, דמהאי טעמא סגי באהדורי ביני ביני, דכיון דאותבינהו הלוקח אפסידנהו למוכר בזה. ומשום הכי המוכר לא צריך לשלם לו הכל רק ביני ביני. וכתב הר"ן, דאף דיש גירסאות דלא גרסי הכא אותבינהו, מכל מקום צריך לפרש כן כדי שלא תקשה קושיא זו. וכתב דאפשר שאותם גירסאות הם פירוש לגירסאות דידן. [ועוד עיין בדברי הים של שלמה לקמן אות ד] **ובקובץ שיעורים** (כח) הקשה על דברי הר"ן, איך שייך לחייב את הלוקח במה שהפסידים על ידי דאותבינהו, כיון דמכר לו לאכילה ולא לגדל אפרוחים. ומאי שנא מהא דהניח להם אביהם פרה שאולה וטבחוה ואכלוה דפטורים מטעם מזיק, כיון דסברי שהיה של אביהם. והכא נמי הרי הלוקח סבור שהוא שלו.

ד) **גמ', למיתבא ליה ביני ביני המהרש"ל** כאן וכן **ביום של שלמה** (סי' כ'), דייק מרש"י דהמקח בטל דוקא משום שהוא צריך לאפרוחים, אבל אם היה צריך להם לאכילה לא היה בטל. אף דהן יותר גרועות, אלא דהיה משלם את ההפרש דביני ביני. והקשה ממתני' **דבבא בתרא** (פג:): יפות ונמצאו רעות וכו' שחזור. ולא אמרינן שישלם ביני ביני. ולכן כתב, דנראה כגירסת **הרא"ש** (סי' ט') דלא גרס פשיטא מהו דתימא

הדרק היומיומי

להקשות מדקתני להדיא שיחפור בדקר ויכסה, דהיינו שאם שחט מכסה. ומאי טעמא הוצרך לדיוקא. ותירץ, דמכל מקום עדיף להקשות באופן זה, ולדייק אם השוחט לכתחילה או דיעבד.

(טו) גמ', אמר רבה הכי קאמר השוחט שבא לימלך וכו'. רב יוסף אמר ה"ק וכו'. הקשה השיטה מקובצת איך פליגי רבה ורב יוסף אליבא דבית שמאי. הא לבית הלל לתרוויהו לא ישחוט, אלא אם כן היה לו עפר מוכן. (וכבר הקשו כן בתוס' לקמן (ט): ד"ה אמר וכו') ותירץ בשם הריטב"א דכדאי הם בית שמאי לחלוק לפי דבריהם מאי דנפקא מינה לדינא. ובשם הרמב"ן כתב, נפקא מינה לדעת בית הלל. דלרבה דמצריך שחיטה קודם חפירה, אם כן לבית הלל שחולקים לא הותר שחיטה כלל. ולרב יוסף אם יש עפר למטה בשעת שחיטה שוחט ואינו נמנע, כיון דבזמן השחיטה שפיר קעבד. וכן דייק מדברי רבינו חננאל שכתב וקיימא לן כבית הלל דאמרי לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן ו"כרבה".

(טז) גמ', אמר רבי זריקא אמר רב יהודה והוא שיש לו דקר נעוץ מבעוד יום. ביאר התוספות רי"ד דקאי בין לבית שמאי דשרו לכתחילה, ובין לבית הלל דשרו בדיעבד. וכתב דצריך לומר דאיירי שלא נעצו על דעת כן. אלא היה נעוץ בחצר לצרכו. דאם נעצו על דעת כן, אין לך הזמנה גדולה מזו. ואף בית הלל היו מודים דלכתחילה שריא. אמנם הביא דהר"ח פירש דאיירינן בדקר נעוץ על דעת לכסות על ידו.

(יז) רש"י ד"ה והא עביד כתישה. וכותש תולדה דטוחן ומלאכה היא. הקשה הרש"ש, הא קיימא לן דאין טחינה אלא בגידולי קרקע, וכן הוא בשו"ע (סי' שכ"א ס"ט). ועפר לא מיקריא גידולי קרקע כדאיתא בשו"ע (סי' תרכ"ט ס"א).

דף ח' ע"א

(א) גמ', והא קא עביד גומא וכו' פטור עליה. תוס' בד"ה ואינו וכו' הקשו דהא אסור לכתחילה. והרא"ה כתב, דשרי משום מצות כיסוי (דהיינו לדעת בית הלל דאיירי שכבר שחט, ועיין לקמן אות ג) והקשה, דאם כן מאי טעמא בעינן לטעמא דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, הא בלאו הכי אתי עשה ודחי לא תעשה. [ואף דאינו עשה הקבוע ליום, כשופר ולולב. דבכהאי גוונא בית הלל נמי היו מודים, כיון דסברי מתוך, כדאיתא בפסחים (ה'): גבי שריפת חמץ. מכל מקום ודאי הוי עשה]. ותירץ, דהכא קיימא לן כרב אשי בשבת (כה). דיום טוב הוי עשה ולא תעשה.

(ב) תוס' ד"ה בעפר תיחוח וכו', כתב המהר"ם דהגמרא

שמנסר ברקיע וכו'.

(ט) גמ', שאור שחמוצו קשה לא כל שכן וכו'. הקשה המהרש"ם דהוי דין שסופו להקל, דהא איתא בכריתות (יח): דיום כיפור אינו מכפר על חצי שיעור. ואם כן אם השיעור יהיה יותר קטן ויאכל שיעור זה, יום כיפור יכפר לו.

(י) גמ', שם הקשו השיטה מקובצת הפני יהושע והצל"ח, הא אין עונשין מן הדין. ותירץ השיטה מקובצת, דהכא לא הוי קל וחומר אלא דאתי לגלויי דשאור נמי בכלל חמץ דחימוצו קשה והוי בכזית. וכן תירץ הפני יהושע. והצל"ח תירץ בשם אחד מחכמי פראג, דהכא שיש עשה מפורש דכתיב תשביתו שאור מבתיכם, עונשין מן הדין וכן הוא במגיד משנה (פ"ב ממאכלות אסורות ה"א).

(יא) גמ', פתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ וכו'. הקשה השיטה מקובצת הא הפסוק הראשון דהיינו "שאור לא ימצא וגו'", איירי בביעור. והפסוק השני, "כי כל אוכל חמץ וגו'" איירי באכילה. ותירץ, דכיון דאיכא קרא ד"לא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ". וכאן שינה הכתוב בלשוננו, ורישא דקרא בלשון ביעור, וסיפא לשון אכילה. על כרחיק דאתא למידרשיה דהוי נתינת טעם. דשאור לא ימצא משום שכל אוכל חמץ ונכרתה. וממילא כיון דאכילה דכל אוכל וגו' הוי כזית, דסתם אכילה בכזית. כמו כן לא ימצא, דשווים הם כיון דתלאן בהדדי.

(יב) גמ', ובית הלל סברי ילפינן ביעור מאכילה. החתם סופר ביאר דעת בית הלל. על פי דברי הר"ן פסחים (א). מדפי הרי"ף ד"ה ומה שהצריכו) שכתב, דאפשר דהתורה הקפידה לבער חמץ משום דילמא אתי למיכל מיניה. ואם כן אתי שפיר דילפינן ביעור מאכילה דתליין אהדדי. ובית שמאי סברי דדין ביעור חמץ הוי גזירת הכתוב בעלמא. מדלא מצרכינן ביעור גם בשאר איסורים כמו שכתבו התוס' פסחים (ב). ד"ה אור לארבעה עשר) ולכן לא לומדים ביעור מאכילה. ולפי זה אתי שפיר מה דבית הלל עבדי צריכותא, דחמץ ראוי לאכילה ושאור אינו ראוי לאכילה. והוא משום דדין ביעור תלוי בחשש שיאכל ממנו. ובית שמאי דפליגי לא עבדי צריכותא.

(יג) גמ', השוחט דיעבד אין לכתחילה לא. הקשה תוס' רבינו פרץ, מהא דאיתא בחולין (טו): השוחט במגל וכו'. וכן שם (יג): השוחט בלילה. דמשמע לשון לכתחילה. ותירץ, דדוקא כשיש עבירה כי הכא מסתמא לא עביד איניש עבירה לכתחילה, ולהכי מוקמינן לה בדיעבד.

(יד) גמ', אימא סיפא ומודים וכו' מכלל דרישא לאו דיעבד היא. הקשה הרשב"א מה הוצרך לדיוקא הא עדיף היה

הדרגת היוזמי

מסכת ביצה דף ח

ז ניסן התשע"ד

ובטעם הדבר דמותר גם לרבי יהודה כתב, דאפשר לומר שרק למצות כיסוי הדם התיר, וכן דייק מלשון רש"י ד"ה מותר. בסוה"ד, שקיל ליה ומנח ליה נמי על הדם. ולפי זה בשביל מצות כיסוי הדם נמי לא הותר אלא כשהאפר חם. ודלא כירושלמי שהובא בתוס' ד"ה אמר רב יהודה וכו' בסופו. ומכל מקום כתב הצ"ח, דאולי בשביל מצות כיסוי שרי אפילו כשאינו חם אם כבר שחט וכהירושלמי, וכאן מה שהותר בחם היינו להתיר לשחוט לכתחילה על סמך אפר זה.

ו) תוס' ד"ה הכי קאמר וכו', ותימה וכו' ושויין במתני', וי"ל דמלתא דהכא באפי נפשה וכו'. בשיטה מקובצת הביא שהריטב"א ביאר דברי רבה שמוכן הוא לשחוט לבית הלל, לדלידהו סומך על אפר זה שיוכל לשחוט לכתחלה, ולבית שמאי רק לכסות בו רוק או צואה וכו'. [אמנם תוס' כאן שכתבו "דהא קתני ליה גבי ושויין במתני'". לא רצו לפרש כהריטב"א דקאי דוקא לבית הלל].

ז) גמ', ולטעמיך לכסייה באפר כירה או בדקר נעוץ. הגאון רבי עקיבא איגר הוכיח מכאן דדקר נעוץ יותר קל ממוקצה, דהא גבי כוי שהוא ספק, לא מכסים באפר, דאפר כירה מוכן לוודאי ואינו מוכן לספק, דהיינו משום מוקצה. ואפילו הכי דקר נעוץ מהני לכסות אף בספק.

ח) גמ', אימא משום שמחת יום טוב לשחוט ולא לכסייה, קמשמע לן. כתב החשק שלמה הביא מכאן ראייה לדעת הרמב"ם (פ"י מכלאיים הכ"ז ופ"ט מטומאת מת הי"ב) דסבר דספק דאורייתא מדרבנן לחומרא. לדבריו אתי שפיר הסלקא דעתין דהכא, דלא העמידו חכמים דבריהם שהחמירו בספק דאורייתא, במקום שמחת יום טוב. אבל לשאר הראשונים דסברי דספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא קשה, דאם כן מה ההבדל בין ודאי לספק. וכן דייק מהא דאיתא לקמן (עמוד ב'), אי נמי מספיקא אמרו ליה רבנן זיל טרח וכסי, דמשמע דהוי רק מדרבנן. אולם כתב, דהראיה רק לספק מצוות עשה, אבל אין ראייה לספק איסור לאו או כרת. וכל הראיות שהביא הרשב"א (בתורת הבית הארוך) לסתור דעת הרמב"ם, הם רק מאיסורי לאו וכרת.

ט) תוס' ד"ה אמר רב יהודה וכו', בסוה"ד ובירושלמי וכו' אבל שחט שרי וכו' שלא לעקור מצות כסוי. וכן כתב התוס' רי"ד לעיל (ז:): דמשום איסור מוקצה לא דחינן מצות כסוי הדם בדיעבד אף לבית הלל.

דף ח' ע"ב

ו) גמ', אתי עשה ודחי את לא תעשה. הקשה הרשב"א הא

הכרח להעמיד באופן שיש קרקע קשה סביביו, ולא העמידה בגוונא שכולו תיחוח, וממילא לא הי' קשה דקא עביד גומא. דאם כן מאי טעמיהו דבית הלל דלא ישחוט לכתחילה. [אמנם הרשב"א כתב דסברת בית הלל משום שדקר לא חשיב הכנה גמורה, ולפי זה ליכא לדברי המהר"ם. וכן לרש"י שכתב לקמן (ט: ד"ה אבל וכו') דסברת ב"ה משום גזרה שמא יכתוש. ונראה ליישב על פי מה שכתב הרא"ש (סי' י') על פי הירושלמי דהיכא דאיכא חדא איסורא דנולד, שרינן לכסות כשכבר שחט. והא דבעינן דקר נעוץ משום הכנה, היינו משום דאיכא עוד איסורא דחופר גומא. ותרי איסורי דרבנן לא שרינן אף בשחוט. ואם כן הכרח הגמרא להעמיד דאיכא קרקע קשה סביביו, משום דאי מיירי שהכל עפר תיחות, לא היה רב יהודה מצריך דקר נעוץ משום הכנה. דהא ליכא איסור דעשיית גומא, ואיסור מוקצה לחודיה נדחה בדיעבד לכולי עלמא. (א.ג.)]

ג) תוס' ד"ה ואינו צריך וכו'. ותימה דא"כ פטור אבל אסור לכתחילה וכו'. ובשיטה מקובצת כתב דמשום הכי כתב רש"י שני טעמים, א. דהוי מלאכה שאין צריכה לגופה. ב. דהוי מקלקל, וכל המקלקלים פטורים. ועל כן פטור ומותר.

ד) בא"ד. וי"ל דמשום שמחת יום טוב מותר אפילו לכתחילה. בחידושי בן הרמב"ן כתב דלא התירוהו משום שמחת יום טוב, שהרי בששחט דיעבד איירינן. ואחרי ששחט במעשה הכסוי ליכא שמחת יום טוב. (דהבשר שחוט ושרי באכילה) אלא דהותר משום מקלקל. וכן הקשה המהרש"א על תוס'. ותירץ, דתוס' איירי לבית שמאי דמותר לשחוט לכתחילה. עוד כתב, דלבית הלל נמי שרי לכסות משום מצות כיסוי כיון שכבר שחט. (כהרא"ה לעיל אות א').

ה) גמ', אמר רב יהודה אמר רב לא שנו וכו'. תניא נמי הכי וכו'. הקשה הצ"ח, כיון שדברי רב מפורשים בברייתא, למה הוצרך רב לאומרם. ותירץ, על פי מה שהקשה אסיפא, דאם ראוי לצלות בו ביצה מותר. מדוע מותר, הא אף שעודנו בתשמישו שהיה לו אתמול, כשהיה עצים. הרי לא ניתנו עצים אלא להסקה, כדאיתא לקמן (לג). דאין סומכין הקדרה בבקעת. ומה נשתנה אפר זה מהעצים שהם מקורו. (וכן הקשה הגאון רבי עקיבא איגר ונשאר בצריך עיון גדול) והצ"ח כתב דאמנם תוס' לקמן (לג.) ד"ה והלכתא, כתבו דבעצים יבשים שעומדים להסקה, לרבי שמעון שרי גם בשאר תשמישין. ולפי זה פשטות הברייתא דידן אולא לרבי שמעון. ואם כן רב שסובר כרבי יהודה במוקצה, היה צריך לאסור גם בחם. ולפי זה שפיר חידש רב, דגם לרבי יהודה שרי בחם.

הדרק היוזמי

(ועיין לקמן אות י"ב). (ועיין מה שהקשה עליו השער המלך בפ"ג מיו"ט ה"א ובמה שכתב הצ"ח) והפני יהושע (ד"ה שם ודאי) הקשה על דברי הרא"ש, דמכל מקום יכול לשחוט על גבי קרקע, ולאחר מיכן יאסוף את הדם ויתנהו בכלי. והצ"ח תמה על דבריו איך יוכל לטלטל הדם הא הוי מוקצה. ותירץ, על פי שיטת המגן אברהם (סי' תק"ט ס"ק ט"ו) דחשיב צורך אוכל נפש, כיון שלולא היתר זה יהיה אסור לו לשחוט. ודלא כהב"ח שם.

(טו) רש"י ד"ה משום התרת חלבו. דאי שרית ליה לכסוייה אתי למימר וכו'. ומשמע דהחשש הוא על המכסה עצמו, שאם נתיר לו לכסות יחשוב שהוא חיה. אבל הרא"ש (סי' י"א) כתב, דהחשש דמאן דחזי ליה דמכסי ביום טוב, יאמר שהוא חיה. וכתב הקרבן נתנאל (אות ע') נפקא מינה בין הני טעמי. דלרש"י דהחשש הוא על עצמו יהיה מותר לתת עפר בכלי, ולקבל הדם בכלי ולכסות במוצאי יום טוב. כיון שיש לשחוט היכר דאינו חיה, משום דצריך לחכות למוצאי יום טוב. אבל אם החשש מפני הרואים, יש לחוש גם בכי האי גוונא, שיראו ששם עפר בכלי ויחשבו שרוצה לכסות ביום טוב. (ועיין לעיל אות י"א).

(טז) גמ', לא כוי בלבד אמרו אלא אפילו שחט בהמה חיה ועוף וכו'. רש"י בד"ה אלא אפי' וכו' ביאר, שהאיסור משום טירחא דלאו מצוה. והרא"ה כתב דהאיסור כמו שאסור לכסות דם כוי משום עפר שאינו מוכן. ובהגהות הרב צימבליסט ביאר דבריו, דסבר דהאי מאן דאמר לא סבר דהטעם בכוי משום התרת חלבו, אלא משום עפר שאינו מוכן. והרא"ה לשיטתו בבדק הבית (בית א' שער ה') שמותר לכסות דם כוי בעפר מוכן.

(יז) תוס' ד"ה תני ר' זירא וכו'. וא"ת וכו', וי"ל דאין הכי נמי וכו'. כתב בקובץ שיעורים (ל), דהכא איירי אפילו בעפר מוכן, דאין שום איסור בזה בדקירה אחת. ומכל מקום בשתי דקירות אסור. והאיסור רק משום טירחא יתירה, בשביל דם הבהמה. והקשה, כיון דחייב לכסות דם החיה, ואי אפשר לכסותה אלא בשתי דקירות, למה יפטר, ותימה גדולה לעקור מצוה דאורייתא מפני טורח מועט כזה, ונשאר בצריך עיון גדול. [ועיין בערוך לנר סוכה (מ"ב): שכתב דחכמים יכולים לעקור בשב ואל תעשה דוקא במקום סייג למצוות, ולא במקום מוקצה, ולתוס' אף משום טירחא עוקרים. (י.פ.)].

דף ט' ע"א

(א) גמ', אוכל והולך ואחר כך מפריש. הרא"ש (סי' יג) הוכיח

אפשר לקיים שניהם, על ידי שימתין לערב ויכסה. כדאיתא בחולין (פד): גבי שוחט לחולה בשבת שאינו מכסה עד הערב. ולאחר דחכך ליישב מכמה טעמים (עיין שם) כתב, דיש לומר דהכא אקשינן עליה מצד אחר ולא דייקנין בה כולי האי. (ועיין לקמן אות י"א)

(יא) גמ', שם. עוד הקשה הרשב"א דמטעמא דעשה דחי לא תעשה, ישחוט אפילו היכא דלית ליה דקר נעוץ, דבשעת שחיטה לא עביד איסור, ואחרי ששוחט יש לפניו עשה דכסוי, ואתי עשה ודחי לא תעשה. ותירץ, דכיון שיודע שיוכרח לכסות מטעמא דעשה דוחה לא תעשה, הוי כמתכוין לבטל לא תעשה. והוכיח זאת מעירונין (סח.). גבי תינוק דאישתפוך חמימי, דלא אמרינן שימולו את הקטן, ואחר המילה כיון דהוי מסוכן נשרי לחמם לו. ובשיטה מקובצת כתב דהרמב"ן פליג וסובר, דאין לך במצוות אלא שעתן. וגבי מילה מתיר למול ולאחר מכן לחמם. וכן הביא דהרשב"א בשבת (קל): כתב דלדעת הרמב"ן מותר לשחוט. אולם השיטה מקובצת כתב בשם מורו, דגם לרמב"ן אסור לשחוט ולחפור, דחכמים העמידו דבריהם במקום עשה דכיסוי, וכיון שאין לו עפר מוכן אפילו שחט לא יכסה.

(יב) גמ' אלא אמר רבא אמר כירה דעתו לודאי וכו' ואזדא רבא לטעמי וכו'. הקשה הרש"ש, הא צואה הוא ספק אם יצטרך, אבל כוי אף דספק הוא מכל משום ודאי שיצטרך לכסות מספק. וכתב דהיא סברת המאן דאמר לקמן שהכניס לכוי אסור לכסות בו צואה. והקשה לפירוש רש"י, מהיכא תיתי לומר לקמן דתסתיים דרבא אמר דכוי הרי הוא כצואה, נימא דצואה חשיבא כספק נגד ציפור וכודאי נגד כוי.

(יג) גמ', אמרי במערבא פליגי וכו'. כתב היעב"ץ דזה חידוש שבארץ ישראל היו שונין מחלוקת של אמוראים שבבבל בשמם, דהנך אמוראי היו בבבל, דאף דר' זירא עלה בסוף ימיו לארץ ישראל, מכל מקום רב יוסף בר חמא לא אשכחן דעלה.

(יד) גמ', היינו טעמא דלא מכסינן, גזירה משום התרת חלבו. כתב הרא"ש (סי' י"א), דמכל מקום יכסה הדם במוצאי יום טוב. דכיון דלא כיסהו ביום טוב, ליכא למיחש שיבואו להתיר חלבו. והקשה למה לא שוחטין לכתחילה וישאר הדם עד הלילה, ובמוצאי יום טוב יכסנו, ותירץ דאם ישחטנו בעפר הרי יבלע ולא ישאר רישומו ואם ישחטנו לתוך כלי, הרי אין שוחטין לתוך הכלי. והדרישה (יו"ד סי' כ"ח ס"ק ב') הקשה, דיתן עפר למטה בכלי דבהאי גוונא שוחטין לתוך הכלי, כמבואר ביורה דעה (סי' י"א). ותירץ, דבאופן זה חיישינן שהרואה יאמר שלוקח העפר על מנת לכסות ויתיר חלבו

הדרגת היוזמי

מסכת ביצה דף ט

ח ניסן התשע"ד

ו) בא"ד, ודוקא גלגל שלא נגמרה עיסתה לגמרי וכו'. הקשה השפת אמת אם כן, למה הוצרך לחלק בין עיסה לשחיטה, היה עדיף לחלק בעיסה עצמה בין גלגל ללש. ותירץ, דאיכא רבותא בשחיטה, דאף על גב דאפשר שיתבטל המצוה אם לא יכסה ביום טוב, אם הדם יבלע בקרקע. אפילו הכי לא יכסו. אבל חלה אף אם לא יפריש החלה עכשיו לא תתבטל המצוה.

ז) בא"ד, אבל בא"י מודה רבה, ואין נראה וכו' דאפי' בא"י מתיר רבה. והבעל המאור (ד': מדפי הרי"ף) כתב, דבעיסת חוץ לארץ נאמרו כל הדברים הללו, ומחמת כן דחה את ראיית הרי"ף לפסוק כאבוה דשמואל, מהא דאסרינן לקמן (לו:). להגביה תרומות ומעשרות. דהתם איירינן בארץ ישראל ובהא רבה מודה, ופליגי דוקא בחוץ לארץ. אולם הרמב"ן במלחמות דייק, דמדנחלקו סתם ולא פירשו גלגל עיסה בחוץ לארץ משמע, דנחלקו בכל גווני (ועיין שם).

ח) בא"ד, וא"כ ישייר מן הפת מכל אחד ואחד. בקובץ שיעורים (לא) ביאר בשם המרדכי הטעם שלא יכול להפריש מאחת על כולם. משום דבעינן להפריש מן המוקף בשתי עיסות. אולם דקדק מהמשך התוס' שכתבו שיצרפם בסל, דהיינו שהסל מהני להחשיבו למוקף. ודלא כתוס' פסחים (מח:): ד"ה לא שנו וכו', שכתבו דלענין מוקף בעינן דוקא נגיעה, ולא מהני צירוף הסל. אלא כשיטת המרדכי (שם) דסגי בצירוף סל ולא בעי נגיעה.

ט) גמ', אמר רבא מי לא מודה שמואל שאם קרא עליה שם שאסורה לזרים. פירש רש"י בד"ה מי לא מודה וכו', דכיון שאם קרא עליה שם חלה, חיילא עליה לאסור לזרים, הוי בכלל האיסור דאין מגביהין. והקשה החשק שלמה דהגבהת תרומות ומעשרות דארץ ישראל גופא, הוי דרבנן, ואיך גזרו בחוץ לארץ דלית בה תיקון כיון דאינה אוסרת ועל כרחך משום גזירה, והא הוי גזירה לגזירה. נולכאורה אפ"ל שכוונת רש"י גם היא דבהחלת שם תרומה יש חלות תיקון לגבי שם התרומה שחל אף שאינו תיקון השיריים]. ולכן ביאר על פי דברי הרמב"ם (פ"כ משבת הי"ד) דהאיסור להגביה תרומות ומעשרות משני טעמים א. שדומה למקדיש אותן הפירות שהפריש. ב. שמתקן אותם בשבת. ולפי זה ביאר דרבא מתרץ דאמנם איסור מתקן ליכא בחלת חוץ לארץ. ומכל מקום איסור מקדיש שייך גם בה, דכיון דמודה שמואל שאם קרא עליה שם אסורה לזרים, אם כן שייך ביה איסור מקדיש כמו בארץ ישראל.

י) רש"י ד"ה שובכו מוכיח עליו. שובכו של טולם וכו'. החכמת מנוח דייק דמהא דרש"י לא פירש שובכו של אדם. דהיינו

דלא בעינן להפריש מן המוקף, דהא שריא לאכול ואחר כך להפריש, דהוי שלא מן המוקף. אולם הקרבן נתנאל (אות י') הביא שיטת יש אומרים בר"ן (ד': מדפי הרי"ף) ותוס' בכורות (כו:). ד"ה אוכל וכו' דבעינן מן המוקף, ומשום הכי צריך שישיר יותר משיעור חלה, ויהני ליה להפריש מן המוקף. וביאר דהרא"ש סבר, דכל היכא שאין כל העיסה ביחד בשעת הפרשה, חשיב שלא מן המוקף. (ועיין עוד לקמן אות ו').

ב) רש"י ד"ה אוכל והולך. ומשייר כדי חלה. הרא"ש (סי' יג) דייק מרש"י דסגי בשיעור חלה ולא בעינן שיהיו שייריה ניכרין. והקשה, דאם כן היה לשמואל לומר ומשייר כדי חלה. ויישב דעת רש"י על פי מה דאיתא בפסחים (לג:): דבתרומת חמץ לא חשיב שייריה ניכרין, כיון דאסורים משום חמץ. ומשמע דעיקר דין שייריה ניכרין היינו שיהיו השיירים ניתרים על ידי התרומה. ואם כן, בחלת ותרומת חוץ לארץ, דליכא איסור טבל. לא שייך דינא דשייריה ניכרין. ומכל מקום כתב, דעל כרחיך מלבד הדין שיהיו שייריה ניכרין וניתרין. יש דין שיהיו שייריים. דהא איכא מאן דאמר דגם בראשית הגז בעינן שייריים, והתם ליכא איסור טבל כלל.

ג) [רש"י ד"ה חלת ח"ל. חלה טורטייל וכו'. ממה שפירש רש"י טורטייל דהיינו עוגה או ככר, מוכח כמו שכתב המהרש"ל (בחכמת שלמה פסחים מח. והוכיח מרש"י שם) דלכתחילה צריך לעשות ככר שלם לחלה. וכתב דמהאי טעמא חלה לשון עוגה, ושכן כתב המהרי"ל (א.ג.).]

ד) תוס' ד"ה גלגל עיסה וכו'. ובתוספתא פי' דטעמא דרבה וכו' ואין נראה וכו'. והמהרש"ל כתב, דראה בכל התוספתא ולא מצא, וגם לא שייך שהתוספתא תפרש טעמא דרבה, והמהרש"א גרס ובתוס' פירשו וכו', וביאר שבעלי התוס' פירשו כך. וכן כתב בחכמת מנוח.

ה) בא"ד. אבל לא מצי למימר וכו'. דגבי כיסוי לא ממנע משמחת יו"ט וכו'. אבל הפרשת חלה מעכב האכילה. ביאר הפני יהושע, דאף על גב דמכל מקום עדיין צריך לחילוק שכתבו לעיל בין תרומה לחלה, דבחלה הותר באופן שנילוש ביום טוב, דהא בתרומה נמי אתי לאימנועי משמחת יום טוב. אלא דעדיין הוקשה לתוס', דבכיסוי נמי אפשר לומר הואיל והותר בנשחט היום, הוא הדין בנשחט בערב יום טוב. ולכן תירצו באופן אחר. והקשה למה לא חילקו בקל, דטעם ההיתר בחלה דהחלה עצמה ראויה לכהן אף בנילושה מאתמול, כדאמרינן לקמן (יב:), דשרי להוליכה לכהן. וכן משמעות הגמ' לקמן (לו:). ותירץ, דהיה משמע לתוס' דרבא שרי בכל ענין, אפילו כשאין כהן טהור ואין החלה ראויה.

דתוס' סברי דבברייתא לא שייך כלל האי כללא, ובין אימתי, ובין במה, הוו זימנין לפרש וזימנין לחלוק.

טו) תוס' ד"ה מאי דקא שרי וכו'. משמע דק"ל כרבי דוסא. כתב הים של שלמה (כו), דנראה דתוס' דייקי דהלכה כרבי דוסא, מדשקלי וטרו רבי חייא ובניו בדבריו, והיו רוצים להורות כדבריו, חזינן דקים להו דהלכה כרבי דוסא. אולם הפני יהושע כתב דאינו מוכרח. דדוקא מעיקרא שהבינו שרבי דוסא אתי להקל ולא מצינו מאן דפליג עליה, דתנא דמתניתין איירי רק לענין הולכה ולא לענין הטייה, ובהטייה אפשר דשרי אף בשל עליה כדברי רבי דוסא, פסקו כמותו. אבל למסקנא דרבי דוסא אתי להחמיר, ודיבר בסולם של שובך. מנא לן דקיימא לן כרבי דוסא נגד סתם משנה, עוד כתב דבפסקי התוס' בעירובין והכא, פסקו להקל דלא כרבי דוסא.

יז) בא"ד, דמאי טעמא אסרי לטלטל הסולם משום דמחזי דלהטיח גגו הוא צריך. הקשה הפני יהושע, דלכאורה מוכח מדרבי דוסא דמאן דאוסר הטוי סולם היינו משום מוקצה שאין תורת כלי עליו. דהא איהו אוסר בסולם של שובך אפילו משובך לשובך, ואם כן לא סבירא ליה האי טעמא דשובכו מוכיח עליו, ואפילו הכי שרי להטות מחלון לחלון. ועל כרחיך היינו משום דמחלון לחלון לא שייך חששא דלהטיח גגו. ואם כן אמאי אסור בשל עליה אף מחלון לחלון. אלא על כרחיך דהיינו משום דאין תורת כלי על סולם זה, ומדרבי דוסא נשמע נמי לדרבנן דהוא הטעם. וכתב שהבית יוסף (באור"ח סימן תקי"ח) כתב להדיא בשם הרמב"ם (פכ"ו משבת ה"ז) שטעם איסור סולם של עליה היינו משום דאין תורת כלי עליו. ואולי ראייתו מסוגיא דהכא. עוד כתב דאפשר דלסברת הרמב"ם בסולמים שלנו אפילו גדולים מותרים דתורת כלי עליהם.

יח) תוס' ד"ה אלמא גבי שמחת י"ט וכו'. וא"ת וכו'. ופי' הקונטרס משום דגבי ביצה לא שייך שמחה. וביאר החתם סופר, דעיקר השימוש בביצים הוא מאלו שנולדו אתמול ולא מאלו הנולדים בו ביום. והצל"ח ביאר, דרש"י ידע דגם בשבת בית שמאי מתירים, והרי בשבת לא שייך שמחה דעונג כתיב ביה. ואם כן ודאי שאין הטעם משום שמחת יום טוב.

דף י" ע"א

א) רש"י ד"ה אבל היכא דליכא וכו'. והא וכו', בטלה לה הזמנה למפרע. הקשה הטל תורה דבתחילת דבריו כתב רש"י ואשתכח דטלטלה בכדי, משמע דלא הוי מוקצה, והאיסור משום טלטול שלא לצורך. וכן משמע ברש"י לקמן ד"ה גזרינן. וסיום דבריו שכתב דבטלה לה הזמנה למפרע. משמע, דעכשיו

דמהא דיש לו שובך מוכח שאין כוונתו להטיח גגו, אלא לצורך השובך. אלא דפירש שובכו של סולם. וכוונתו לתרתי, א. מה שלוקח משובך זה מוכח שכוונתו לשובך. ב. דהסולם של השובך הוא סולם קטן, שעשוי בשביל שובך, וניכר שאינו עשוי לגגו מחמת קוטנו.

יא) רש"י ד"ה והאמר רב יהודה וכו', וקשיא וכו', ואע"ג דרב אמורא הוא, מקשי מיניה. כתב המהר"ץ חיות דאף דאמרינן בכתובות (ח'). רב תנא ופליג, מכל מקום לא לכל ענין אמרינן הכי. דהא ביבמות (כד:): איתא, ר"ש אמר כד ניים ושכיב אמר רב להא מלתא. ומשום הכי כתבו תוס' כאן ד"ה והאמר וכו', רק דאין "סברא" שיחלוק ר' חנן, כיון שאין "איסור" לחלוק עליו. דהא מצינו שדחו דברי רב מפני ברייתא.

דף ט' ע"ב

יב) גמ', מתניתין דלא כי האי תנא וכו' וב"ה אומרים אף מחזירין. השפת אמת הסתפק אם לתנא דידן מותר לבית הלל אפילו חזרה או לא. והגרי"מ בידרמן הוסיף, דמצד הסברא דשובכו מוכיח עליו יש לומר דמותר אף להחזיר. אמנם המאירי פירש טעמא דמאן דמתיר להחזיר, משום דהוי כעין דאיתא לקמן (י"א): דהתירו סופה משום תחלתה, ואנן לא קיימא לן הכא הכי.

יג) גמ', אמר רבי יהודה במה דברים אמורים בסולם של שובך וכו'. המאירי הביא ב' פירושים. א. דרבי יהודה קאי על המשנה דאיירי בהולכת סולם, ואמר דהולכת סולם של עלייה לכולי עלמא אסור. ב. דקאי על הברייתא דרבי שמעון בן אלעזר דאיירי בהחזרת סולם, ואמר דבשל עליה לכולי עלמא אסור, ואין ראייה להולכה דאפשר דשרי. [ועיין לקמן אות י"ג] ובתוס' ד"ה ולא היא וכו' מפורש דקאי על הברייתא.

יד) רש"י ד"ה סולם בא לדינו. הולכת סולם של עליה לשובך. השיטה מקובצת דייק מדברי רש"י אלו, דהא דאמר רבי יהודה אבל בסולם של עליה דברי הכל אסור. קאי גם על הולכה ולא רק על חזרה. ובשם מורו פירש הטעם, דאין סברא לחלק בין הולכה לחזרה, דאם החזרה אסורה מפני הרואין כמו כן ההולכה. עוד כתב דהזקיקו לרש"י לומר כן, מחמת לשון הגמ' בהמשך הדברים, "ממאי מדקתני מוליכין את הסולם וכו'". דמשמע דאיירי בהולכה.

טו) תוס' ד"ה ולא היא וכו'. וא"ת וכו', וי"ל דהיינו במשנה ולא בברייתא. ולכאורה משמע דבברייתא גם במה הוי לפרש כהכא. והקשה הפני יהושע דבתוס' עירובין (פא:): ד"ה ה"ג כתבו להיפך, דבברייתא אף אימתי הוי לחלוק. ולכן ביאר

הדרק היוזמי

מסכת ביצה דף י

ט ניסן התשע"ד

הוי מוקצה גמור. ועוד הקשה איך על ידי שעכשיו מימלך בטלה לה הזמנה מעיקרא. ונשאר בצריך עיון.

(ב) מתני', ב"ש אומרים לא יטול א"כ נענע וכו'. כתב השיטה מקובצת בשם התוס' וראב"ד ורבינו אפרים, דאיירי ביונים שמרדים ולית בהן משום צידה. אבל בגדולים שפורחים ואינם ברשותו ושייך בהם צידה, לא מהני בהו זימון וכדלקמן (כד). ועוד יש דין שלישי באוזן ותרנגולין ויוני הדרסאות, דאפילו זימון לא בעו. ונמצאו ג' דינין בדבר.

(ג) גמ', אמר רב חנן וכו' מחלוקת בבריכה ראשונה וכו'. פשוט הגמ' משמע, דרב חנן אתא לאשמועינן דבבריכה שניה מודים בית שמאי דאין צריך לנענע. אולם הצ"ח הקשה, דאם כן רב חנן אתא לאשמועינן דעת בית שמאי, ומאי נפקא לן מינה. ולכן פירש, דאתא לאשמועינן בדעת בית הלל, דלא נימא שדוקא בבריכה שניה סברי דלא בעינן הזמנה, אבל בבריכה ראשונה בעינן דחיישינן דילמא אתי לאימלוכי. עוד כתב, דבאמת אין להקשות אטו טעמא דבית שמאי אתא לאשמועינן, וכמו שכתבו התוס' בסוכה (ט'). **ד"ה ואם עשאה.** שצריך לפרש במה נחלקו עיין שם.

(ד) גמ', או בחלון שיש בו ארבעה על ארבעה. כתב השיטה מקובצת דשיעור זה למת שלם. אבל אם יש כזית מן המת, סגי בפותח טפח להציל על כל הפתחים. וכן הוא להדיא במשנה דאהלות (פ"כ משנה ו') ועיין שם דביאר כוונת המשנה לסוגיין [ולכאורה דבריו מתאימים עם דברי רש"י כאן ד"ה ארבעה על ארבעה דבכך שערוהו שראוי להוצאת מתים. אולם רש"י בעירובין (סח.) **ד"ה נפתח אחד מהן** כתב, דפחות מד' אינו חשוב להציל על השאר. ולכאורה משמע דהוי שיעור של חשיבות, ואף בכזית לא יהני פחות מד'. אמנם אין זה הכרח, דיש לומר דכונת רש"י לגבי מת, אבל גבי כזית ממת גם פחות מד' חשוב. (א.ל.).]

(ה) רש"י ד"ה כולם טמאים. שגורו חכמים טומאה וכו'. הקשה הגאון רבי עקיבא איגר דאם הוי דרבנן נימא ספיקא דרבנן לקולא, וגם לפני שנפתח אחד מהם יהיו כולם טהורים מספק. דכתב בשם הראשונים דגם הא דיש ברירה בדרבנן היינו מחמת דספיקא דרבנן לקולא. וכתב דאולי אפשר לכיין כן בקושיית התוס' **ד"ה ב"ש וכו'.** ותירץ, דכל זמן שלא נפתח אחד מהם הוי כמו ב' שבילין ובאו לשאול בבת אחת דלא מטהרינן להו, דהא ממה נפשך סוף טומאה לצאת בודאי באחד מהם. ואפילו באו לשאול על כל פתח בפני עצמו. לא חשיב כמו בזה אחר זה בב' שבילין. דדוקא התם שכל אחד שבא לשאול אינו מזכיר את חברו. אבל בפתחים כשבא

לשאול על פתח אחד, ודאי צורת השאלה היא דאולי יצא בפתח השני, והוי כבאו לשאול בבת אחת. [אמנם כבר ציין כאן בהגהות מהר"ב רנשבורג דרש"י לקמן (לח.) כתב, דהוי הלכה למשה מסיני, וכבר העיר כן בשיטה מקובצת.

(ו) תוס' ד"ה ב"ש אומרים וכו'. ותימה אדפליגי בחשב ליפלגו בנפתח ובכלים דלמפרע. כתב הגנזי יוסף דלכאורה היה אפשר לומר דאי הוו פליגי בנפתח הוה אמינא דמחשבה אינה מועילה כלל, אפילו מכאן ולהבא. ודחה דצריך לומר דמשמע להו לתוס', דלפי סברא דהשתא דפליגי בלמפרע, סברי דמכאן ולהבא פשיטא דמועילה מחשבה. דאי לאו הכי מנא לן דפליגי בלמפרע.

(ז) בא"ד, אבל תימה לבית הלל וכו'. הקשה הפני יהושע דודאי שפיר איכא נפקא מינה בינתיים לאסור לכהן ליכנס לשם בשום פתח עד שיפתח אחד מהם, או שיחשוב לבית הלל. וכן להשתמש בכלים שנמצאים שם עד שיפתח או יחשוב ונשאר בצריך עיון.

דף י"ע"ב

(ח) גמ', אי נמי זימנין דמישתכחי כולהו כחושים וכו'. הקשה השיטה מקובצת דמשום האי חששא גם בתרנגולים שבביתו נצריך לומר מבעוד יום, זה וזה אני נוטל. ותירץ בשם הריטב"א, דדוקא ביונים שההוצאה יתירה על השבח איכא למיחש שימלך משום חורבן שובכו. אבל בתרנגולים שעומדים לאכילה מאי דאשכח אכיל ולא יבוא לימלך. והוא עצמו תירץ, דבתרנגולים הרגילות שהוא מבקין תמיד ויודע מה הן, וליכא למיחש. אבל יונים אין דרך לבקין אם הם שמנים או כחושים.

(ט) גמ', ואתי לאמנועי משמחת יום טוב. הגליוני הש"ס הוכיח מכאן שמקיימים שמחת יום טוב גם בבשר עוף, ותמה על החוות יאיר (סי' קע"ח) שחקר בענין זה ולא הוכיח מגמ' דידן.

(י) רש"י ד"ה זמן שחורים. ולא היה שם עוד. כתב השיטה מקובצת בשם מורו, דמה שהכריח את רש"י לפרש כן, משום דהגמ' הקימה שהשכים בבוקר ומצא שחורים במקום לבנים, ולבנים במקום שחורים. והויא סייעתא לר' חנינא דברוב וקרוב אולינן בתר רובא. ואמרינן דמעלמא אתו. ואי איירי דיש בשובך עוד יונים, ליכא ראייה לר' חנינא. דהא כולהו קרובים. ולא בעינן להגיע לדחיה דאיתא בגמ' דאיכא דף. אמנם הקשה, דהיא גופא קשיא למה לא דחי הראיה לר' חנינא, דלוקים בדאיכא עוד שחורים בשובך. ותירץ, דדייק לישנא דמתני', "זימן שחורים" דמשמע שזימן את כל

הדרק היומיומי

שכיח דמתעכל קטרייהו. אבל כאן שיש רגליים לדבר דהניח מאתיים ומצא מנה חיישינן לה.

(ב) גמ', אילימא במפורחין איכא למימר הנך אזלו לעלמא והני אחריני נינהו. ביאר הרא"ה דכיון דמפריחים, הוה ליה כודאי. עוד כתב דגם אם הוא ספק, מכל מקום הוה ספק בדבר שיש לו מתירין ולחומרא. וכתב דהוא הדין דקשה אם כן הוה מחוסרי צידה.

(ג) מתניתין, ב"ש אומרים אין נוטלים את העלי וכו'. פירש רש"י ד"ה עלי, מלאכתו לאיסור וכו'. ובתוס' ד"ה אין נוטלין וכו' הקשו דהא לצורך גופו או מקומו שרי. ופירשו דהוי מוקצה מחמת חיסרון כ"ס. והר"ן (ה. מדפי הרי"ף) פירש, דהכא אסור משום דדמי לעובדין דחול. ובית הלל לא חיישי לזה.

(ד) מתניתין, ולא יגביהנו אלא אם כן יש עמו כזית בשר, ובית הלל מתירין. כתב הר"ן (ה. מדפי הרי"ף) דטעמייהו דבית הלל דשרו, משום שמחת יום טוב, דאי לא שרית ליה לא שחיט, וכדאיתא לקמן (עמוד ב') דהווי מג' הדברים שהתירו סופן משום תחילתן. והקשה, דהא איתא בשבת (מט.) טומנין בשלחין ומטלטלין אותן, וכן בשבת (קכ.) פורסין עור על גבי תיבה ומגדל כדי שלא יאחז בהן האור. הרי דעור מותר בטלטול. ותירץ בשם ר"ת, דהתם ביבשין דחזו למיזגא עלייהו, והכא בלחין שאינם ראויין אלא מדוחק. וכן הא דאיתא בשבת (קטז:) אם נטלטל תיק הספר עם הספר לא נטלטל עור אגב בשר, דמשמע דדוקא עם בשר שרי וכמתניתין. איירי בלח שאינו ראוי למיזגא עליה.

(ה) גמ', פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים, הקשה רי"א חבר, דמכל מקום איכא נפקא מינה על פי מה דאיתא בנדה (ו'). מעשה ועשה רבי כרבי אלעזר, לאחר שנוכר וכו', ואמרינן מאי לאחר שנוכר אילימא דאין הלכה כרבי אליעזר בשעת הדחק היכא עביד כוותיה, אלא דלא אתמר הלכתא וכו'. חזינן דיש נפקא מינה במילתא דרבנן, דאי אתמר הלכתא בפירוש דאין הלכה בזה כיחיד, גם בשעת הדחק אין עושים כמותו. ואם לא נאמר בפירוש אלא מכח הכלל דיחיד ורבים, עבדינן כוותיה במקום הדחק. ואם כן הכא נמי איכא נפקא מינה במה שאמר דאין הלכה רבי יהושע לגבי שעת הדחק.

(ו) גמ', ובית הלל אומרים מוליכין זה אצל זה. כתב הר"ן (ה. מדפי הרי"ף) דהיינו אפילו דרך רשות הרבים, ואף על גב דאפשר דעביד ליה מאתמול, מכל מקום שרי משום דהוצאה דאוכל נפש הוי כתיקון אוכל נפש עצמו ולא כמכשירין, דדוקא במכשירין מחלקים בין אפשר לעשותו מאתמול או לא.

השחורים שיש. אולם כתב דהריטב"א פירש, שהיו עוד יונים בשוברך. ומכל מקום איכא ראייה לר' חנינא, כיון שהקירוב כאן הוא קורבא דמוכח דהווי קרובים זה לזה, ומסתבר שהתחלפו הם עצמם. ואפילו הכי אזלינן בתר רוב היונים שבשוברך. ולדבריו פירש השיטה מקובצת את האוקימתא דדף, שכולם קרובים באותה מדה. וכתב דדברי מורו עיקר. אלא דקשה קצת דבסיפא מוכח דהווי עוד יונים, דאמרינן ומצא לפני הקן וכו' ואם אין שם אלא הם וכו' ומסתבר שכמו כן ברישא. והצל"ח פירש דכונת רש"י שלא היו עוד לבנים, ועיין שם.

(יא) גמ', פשיטא וכו'. הקשה הצ"ח דלכאורה איכא רבותא בדיוק המשנה, דמשמע דדוקא אי איתא ריעותא דהניח שחורים ומצא לבנים, חיישינן דמעלמא אתו. אבל אם ליכא ריעותא לא חיישינן דמה שהניח הלכו והני אחריני נינהו. אף על גב דודאי איירי בקן פתוח שיכולים היונים שנמצאים שם לצאת, ולבוא אחרים במקומם. ותירץ, דקושיית הגמ' פשיטא היינו על כפל הדברים דהניח שחורים ומצא לבנים, והניח לבנים ומצא שחורים. דמאי נפקא מינה ממה היה השינוי, ועל זה תירץ רבה דהני תרתי חדא נינהו דהיו שם שחורים וגם לבנים.

(יב) גמ', לימא מסייע ליה לר' חנינא וכו' אחר הרוב. קשה דילמא לעולם לא אזלינן בתר רוב אלא כי הדדי נינהו, והוי כשאר ספק דרבנן דאזלינן לחומרא בדבר שיש לו מתירין, ולכך אסורין. (א.ג.)

(יג) תוס' ד"ה חולין ומעשר שני וכו'. ותימה וכו' דאין מחללין כסף על כסף. בשיטה מקובצת ביאר דרש"י איירי בשני מנים של שני מלכים. דבבהאי גוונא מתחללין.

(יד) בא"ד, לכך נראה וכו'. ואח"כ מחללו על מנה היפה שבשניהם. כתב המהרש"א דאין כונת תוס' דלא סגי בלאו הכי, דודאי אי בעי יכול להעלות הפרוטות לירושלים. אלא עצה טובה קמשמע לן, דאם רוצה להעלות את המעות הראשונים שהם יותר קלים, מחללן על מנה היפה שבשניהם.

(טו) גמ', ורבי אמר לך כיוסין נמי וכו'. ביאר המהרש"א דמשמע ליה השתא דנחלקו דווקא בכיסים מקושרים, אבל בכיס אחד ממש מודה רבי, לכן הוצרך לומר דטעמא דרבי דכיסים נמי וכו'.

דף י"א ע"א

(א) גמ' זמנין דמתעכל קטרייהו. הקשה השיטה מקובצת דבגיטין (נ"א.) איתא גבי מציאה. דכיוסין לא מנתחי אהדדי. ותירץ, דהתם גבי טענת בריא אמרינן האי סברא, משום דלא

הדרגת היוזמי

מסכת ביצה דף יא – דף יב

י ניסן – יא ניסן התשע"ד

(יב) בא"ד, דלא נספקיה בדרב יהודה אחרינא. ביאר הרש"ש, דודאי לא יסתפק השומע שכונתו לרבי יהודה אחר, לפי שלא היה בזמנו ובמקומו זולת רבי יהודה רבו.

(יג) גמ', דתימא וכו' ואפילו דבתים נמי קמ"ל. כתב המהרש"ל דהיינו להחזיר אבל לסלק ולפתוח גם בבתי שרי.

(יד) גמ', מהו דתימא משום דאין שבות במקדש. הקשה המהרש"א, דאם כן יהיה מותר אף לכתחילה להניח רטיה על גבי מכה במקדש. ובמתני' תנן דדווקא להחזיר מותר, אבל לתת לכתחילה אסור אפילו במקדש. והמצפה איתן תירץ, דאיירי בשהיה אפשר לו להניח מערב שבת, דבכי האי גוונא אסור שבות אפילו במקדש. וכן דייק מרש"י בעירובין (קג:) ד"ה אילימא וכו' דמכשירי מצוה שאפשר לעשותן מערב שבת, לא דחו אפילו שבות. וכן דייק המהרש"א בעירובין (שם).

דף י"ב ע"א

(א) מתני' ב"ש אומרים אין מוציאין לא את הקטן. מבואר במשנה דשרי הוצאה לב"ש רק לצורך אוכל נפש. וכתב הר"ן (ה. מדפי הרי"ף) דהוצאה של אוכל נפש נחשבת למלאכה בגוף האוכל נפש ולא הוי מכשירין בעלמא, ומותר לעשותה ביום טוב אפילו אם היה יכול לעשותה מאתמול.

(ב) רש"י ד"ה עולת נדבה. דאילו עולת חובת היום רחמנא שריא. הקשה הפני יהושע הא אוקמינן לברייתא כבית שמאי דסברי שעולת ראייה אין קריבה ביום טוב. ותירץ, דכוונת רש"י על מוספין דדוחין יום טוב. אמנם כבר הרא"ה הקשה כן, ותירץ, דהאי תנא דתני קמיה סבר, דהאי ברייתא אולא כבית הלל דסברי דעולת ראייה קרבה ביום טוב. נדהיינו דלשון "עולת נדבה" אינו מגוף הברייתא אלא תוספת של התנא דתני לה ועיקר הלשון היה "עולה" סתם.

(ג) רש"י ד"ה לוקה. משום לא תעשה כל מלאכה. במסורת הש"ס הגיה כל מלאכה לא יעשה בהן. והוא משום דהאי קרא נאמר גבי שבת. גם הצ"ח העיר כן, ותירץ על פי שביאר, דבעינן למימר, דהוצאה שהיא מלאכה גרועה אינה דומה לשאר מלאכות שנאסרו (בשבת) מקרא "דלא תעשה כל מלאכה". אלא מקרא דויעבירו קול במחנה (כמו שכתב רש"י בד"ה ואין). ומהאי טעמא לא נאסרה הוצאה ביום טוב מקרא ד"כל מלאכה לא יעשה בהם", דהאי קרא מלמד, דמה שנאסר בשבת מדין לא תעשה כל מלאכה, נאסר ביום טוב, אבל הוצאה לא. ואם כן כוונת רש"י, דשחיטה נאסר (בשבת) מקרא ד"לא תעשה כל מלאכה", לפיכך ביום טוב נמי אסור מקרא דכל מלאכה לא יעשה וכו'.

(ד) גמ', דאי בית הלל הא אמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. הקשו תוס' ד"ה ה"ג, בסוה"ד, הא בעינן שיהיה צורך יום טוב קצת, דשלא לצורך כלל אסור גם לב"ה, ובשחיטת עולת נדבה הא

(ז) אמר אבוי לא שנו אלא לצלי וכו' פשיטא לצלי תנן. הקשה השפת אמת, דלמא אבוי אתא לאשמועינן דלבית הלל נמי אסור למלוח לקדירה. דלולי דבריו הייתי אומר, דהא דתנן ושוינ וכו' לצלי. היינו דווקא לבית שמאי. דמה שמודים היינו דוקא לצלי ולא לקדירה, אבל בית הלל שרו גם בקדירה. ותירץ, דפשיטא לגמ' שבמליחה לא שייך להתיר סופן משום תחילתן. וכל הסברא להתיר היינו דוקא משום דמליחה מועטת אינה עיבוד, וממילא ידעינן דלקדירה לכולי עלמא אסור.

דף י"א ע"ב

(ח) גמ', התם לא מוכחא מילתא וכו' הכא אתי למימר וכו'. כתב השיטה מקובצת בשם הרשב"א. דמהאי לי שנא אפשר להתיר למלוח בשר לצלי על גבי חלבים, דבכהאי גוונא נמי לא מוכך שרוצה למלוח חלבים. דמימר אמר שרוצה למלוח רק את הבשר, ואתרמויי איתרמי דהוי על על גבי חלבים. וכמו דאמרינן בעור. אולם הביא בשם מורו לאסור, משום דלא דמי לעור, דחלבים שאסורים באכילה ואסורים את הבשר, ודאי מיבדל בדילי אינשי מנייהו, ולא היה מולח הבשר עליהם אם לא שרוצה לעבד את החלבים. והוא עצמו חילק. דבחלבים המליחה עצמה היא עיבוד יפה ומשום הכי מוכחא מילתא. אבל בעורות יש להם תיקון גדול ועבוד יפה בנתינתו לפני הדורסן, ומשום הכי במליחה לא מוכחא מילתא. גם הרשב"א עצמו כתב, דבחלבים בפורתא סגי ליה ואפילו לצלי הוה ליה כמעבד גמור. וכעין סברת השיטה מקובצת וכן כתב הטור (ס' תצט).

(ט) רש"י ד"ה חנויות, כמו וכו', ואינן מחוברות לקרקע. וכתב השיטה מקובצת דיפה פירש, דאילו היו בקרקע פשיטא דאסור אפילו לבית הלל משום בנין. והקשה מפירוש רש"י לעיל (י'). ד"ה תריסין שפירש, דלתות של חנויות שסוגרין בהם את החלונות. דלא נהיר, דהוי בנין גמור ואסור לכולי עלמא.

(י) רש"י ד"ה וחזרת רטיה. בשבת פרק כלל גדול אמרו הממרח וכו'. בהגהות הב"ח מחק תיבות אלו משום דאינו שייך לכאן. אולם המהרש"ל ביאר, דרש"י אתא לפרש שלא תאמר דחזרת רטיה היינו שחזור וממרח את הרטיה קודם שמניחה על המכה, ומשום הכי פירש דהווי אב מלאכה, ולא איירי בכי האי גוונא, אלא בחזרה לבד ומשום שחיקת סמנים.

(יא) רש"י ד"ה ורחבא וכו', י"מ ספק משמיה דר' יהודה נשיאה וכו'. ופירש החכמת מנוח דאין לומר דודאי משמיה דר' יהודה נשיאה, כיון דאם כן היה צריך לומר מפורש נשיאה.

ונלוציא לצורך מחר חמיר טפי ואסור, וכעין זה מבואר ג"כ בקרבן נתנאל [הובא להלן אות ט] דלצורך מחר חמיר משלא לצורך].

(ט) **תוס' ד"ה ה"ג**. בתוה"ד וקשה וכו' האופה מיום טוב לחול לוקה וכו'. והרא"ש (סימן יח) הקשה עוד, אמאי אסרינן קדשים ביום טוב, (בפסחים פג: ושבת כד:). עוד הקשה דמבואר **בכתובות** (ז.) דאסור לעשות מוגמר ביום טוב משום שאינו שוה לכל נפש. ותיריך **הקרבן נתנאל** (ל') על הקושיא אמאי לקי האופה מיום טוב לחול. דהותר דוקא בעת שראוי לעשות בו אוכל נפש, אבל דבר שעושה בזמן שאין ראוי לעשות בו אוכל נפש לא הותר, ומדויק בלשון התורה "אך אשר יאכל לכל נפש". ומה שהקשה הרא"ש משריפת קדשים תיריך, דקושיא זו קשיא דוקא לרב אשי שם, דאית ליה דאין שורפים קדשים ביום טוב, משום דיום טוב לא תעשה ועשה, ושריפת קדשים עשה, ואין עשה דוחה ל"ת ועשה. אבל לשאר אמוראי (שם) ילפינן מקראי שאסור לשרוף קדשים ביום טוב. ולרב אשי כבר תיריך **רש"י לקמן** (כו:): **ד"ה חלה**, דאחשביה רחמנא לשריפת קדשים, הלכך מלאכה היא. ומה שהקשה הרא"ש ממוגמר לא קשיא, דמוגמר אינו רגיל כלל וגרע מדבר הרגיל שאינו לצורך היום.

(י) כתב **הרמב"ם** (פ"א מיום טוב ה"ד) ושאר מלאכות (חוץ מהוצאה והבערה) כל שיש בו צורך אכילה מותר, כגון שחיטה ואפייה ולישה וכיוצא בהן, וכל שאין בהן צורך אכילה אסור, כגון כתיבה ואריגה ובנין וכיוצא בהן. וביאר **המגיד משנה**, והביאו בביאור **הגר"א** (שולחן ערוך תצ"ה א'). דמלאכה שאינה צורך אכילה, היינו כתיבה ואריגה ובנין דאפילו אם עשאו לצורך אכילה חייב. ובהא שאני הבערה והוצאה, דאף דלא הוו מלאכות הנעשות דוקא באכילה ושתיה, מכל מקום הותרו נמי שלא לצורך. אבל אם עושה מלאכות שהן צורך אכילה כגון שחיטה אפיה ובישול, שלא לצורך אכילה, נמי אינו לוקה. ודעת **התוס' בשבת** (צה.) **ד"ה הרודה**, דאף בשאר המלאכות אמרינן מתוך ואפילו לא במלאכת אכילה, דהקשו כיון דמותר לגבן ביום טוב לצורך אוכל נפש, והוא מגבן הוא בונה כמבואר שם בגמ', א"כ אם נפל ביתו ביום טוב יהיה מותר לבנותו דהוא צורך היום ומתוך שהותרה בניה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ותירצו התוס' דא"נ דשרי ומדרבנן הוא דאסור. והריטב"א (סוכה לג:) מקשה אמאי אסור ללקט ענבי הדס ביו"ט להכשירו למצותו נימא דמתוך שהותר ללקט לצורך אוכל נפש הותר נמי לצורך תיקון ההדס. ותיריך דמתוך לא מתיר לעשות תיקון כלי אלא רק מלאכה שאין בה תיקון. ומשמע דכוונתו כשיטת הרמב"ם ודלא כהתוס'.

(יא) **גמ'**, **לוקה משום מבשל גיר הנשה וכו'**. הקשה **המנחת חינוך** (רח"צ אות ח'), כיון דבשר בחלב אסור באכילה, אמאי לוקה משום מבשל הא הווי מקלקל. ותיריך, דמקלקל מיקרי רק דבר שהוא השחתה מצד מנהגו של עולם, ולא אם הוא דבר הראוי לאכילה, אלא דאריא דאיסורא הוא דרביע עליה. ובערוך **לנר** (מכות כב:) תיריך, דכיון דראוי לגוי לא הוי קלקול.

ליכא צורך כלל. וכן הקשה הרא"ה, ותיריך, דכי היכי דאמרינן בשל הדיוט מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך הכי נמי מתוך שהותרה שחיטה לצורך והיינו קרבנות שקבועים ליום והיינו עולת ראיה, הותר נמי שלא לצורך והיינו עולת נדבה. ומי"מ גם לבית הלל איסורא מיהא איכא כיון שהוה ליה כדברים שדרכו למנוע עצמו מהן בחול, שגם בשל הדיוט אסור לכתחילה. ובעיקר קושיית התוס' כל קושייתם היא רק לשיטתם שמדאורייתא בעינן צורך קצת, אבל לרש"י שמדאורייתא שרי אף שלא לצורך כלל, לא קשה מידי, דכוונת הגמרא דהא דתני לוקה הוא דלא כב"ה דאית להו מתוך, דלשיטתם מדאורייתא מותר.

(ה) **תוס' ד"ה השוחט**. וה"ה דמצי למימר ר"ע היא. **במסורת הש"ס** ציין **לפסחים** (ה.) וכן ביאר **הפני יהושע**. דאמר ר"ע התם דאי אפשר לומר שכוונת התורה בפסוק "אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם" דהיינו יום טוב עצמו, דהא ביעור חמץ בשריפה, ואסור לשרוף ביום טוב משום איסור הבערה. ואמרה הגמ' שמע מינה מדר"ע דלא אמרינן מתוך שהותרה וכו'. והקשה, הא לקמן כתבו **התוס' בד"ה ה"ג** דלמאן דאמר דאמרינן מתוך שהותרה וכו', אסור לעשות מלאכה שאינו צריך לה כלל. ואם כן היאך אפשר דמאן דאית ליה מתוך, שרי לשרוף חמץ ביום טוב. והניח בצריך עיון. [אנמנם עיין **בתוס' בפסחים** (שם) **ד"ה לא אמרינן** דלהדיא הקשו כן, וכתבו ואע"ג דבעינן צורך היום קצת, הכא מה שמבער הוי צורך].

(ו) **תוס' ד"ה דלמא**. ומיהו יש ליישב וכו' דצריך עירוב שיוכל להוציא דברים שאינן צורך יום טוב כלל. הקשה **המהרש"א**, כיון דדברים אלו פשוטים הם מעיקרא מאי קשיא להו. ועוד, הרי גם בשביל קטן וספר תורה וכדומה, שאינו צורך אוכל נפש צריך עירוב חצירות. (דהא להאי תירוצא לכולי עלמא לא אמרינן מתוך, וב"ה מתירים הוצאת קטן וכו' רק משום שאין איסור הוצאה). וביאר, דמה שהוקשה לתוס', היינו למסקנא דפליגי במתוך שהותרה וכו', ומשמע דלכולי עלמא יש עירוב והוצאה ליום טוב. והקשו מה שייך להצריך עירוב ליום טוב, הא כיון שהותרה הוצאה נמי שלא לצורך למה לן עירוב כלל.

(ז) **הרי"ף** (ו.), לפי מה שמדייק הר"ן (שם), פליג על תוס' (עיין באות הקודמת) וסבר דאין צריך עירוב ליום טוב, אפילו לצורך טלטול דברים שאינם צורך היום כלל. וכתב הר"ן דסברתו, דכיון שרוב ההוצאות לצורך היום הם, לא גזרו להצריך עירוב חצירות על מיעוט ההוצאות.

(ח) **רש"י ד"ה אלא מדלא וכו'**. ש"מ וכו' וב"ה אית להו כיון דהותרה לצורך וכו', אלא רבנן גזרו במידי דהוי טרחא דלא צריך כגון אבנים. **באור זרוע** (הלכות יום טוב סימן של"ח) פירש דרש"י סובר דאפילו צורך מצוה שאינו צורך היום, כגון הוצאת קטן כדי למולו מחר, נמי אסור. והר"ן כתב בדעת רש"י (ו. מדפי הרי"ף) וז"ל נראה לי דהוצאת כלים אף על פני שאין בהם צורך ליום כלל כל שאינו מוציא אותן לצורך מחר שרי, עכ"ל. ומבואר בדבריו דרש"י סבר שמותר להוציא כל דבר שאין בו צורך היום.

חדף היוזמי

מסכת ביצה דף יב - דף יג

יא ניסן - יב ניסן התשע"ד

מליתן המעשר ללוי, וצריך להפריש התרומת מעשר ליתנה לכהן.

יז) בא"ד, והוא ילפינן מהיא דוקא מה שמתירין ב"ה וכו'. הקשה המהר"ם דמשמע במשנה (דמאי שם) דאם היו הכהן והעני למודים לאכול אצלו שרי לתת להם, אפילו שאסור ליתן לכהן דעלמא. אם כן לבית הלל שמתירין להוליך חלה לכהן ביום טוב, שרי אפילו באין למודין לאכול אצלו. ואיך כתבו התוס' דב"ה שרו ליתן לעני ולכהן דווקא אם למודין לאכול אצלו. ואם כוונת התוס' דב"ה שרו אפילו בתרומה לדעת ר' יהודה ואחרים שסוברים דב"ה נמי מודו דאסור לתת תרומה לכהן, ואפילו הכי שרו היכא דלמודין, מה ענין זה לב"ה ולמה נקטו דב"ה הא לא פליגי ב"ה וב"ש אליבא דידהו בתרומה. אלא דמוכח דתוס' פירשו דב"ש וב"ה פליגי אם שרי להאכיל למי שרגיל אצלו, אבל להוליך בעלמא, או להאכיל למי שאינו רגיל אסור גם לב"ה בכל גוונא. והמהרש"א כתב דהתוס' פירשו דהירושלמי קאי על תרומה, ולדעת ר' יוסי שמתיר להוליך תרומה לב"ה, ועל זה אמר דב"ה מתירין תרומה לתיתה לכהן הלמוד אצלו, וב"ש אסרי אפי' בלמוד אצלו, אבל בחלה וודאי ב"ה מתירין לגמרי דהא להדיא שרו להוליכה.

יח) גמ', מוללין מלילות ומפרכין קטניות ביום טוב. רש"י ד"ה מוללין כתב דהוי דש כלאחר יד, ועיין לקמן (יג:). אות יד דנחלקו ראשונים בזה. **יט) גמ'**, אבל לא בקנון ולא בתמחוי. כתב הרשב"א דאפילו בשתי ידיו נמי אסור כדאיתא לקמן (יג:). ונקט קנון ותמחוי, איידי יום טוב דביום טוב שרי קנון ותמחוי.

כ) [רש"י ד"ה אם כן], דמוללין וכו' דסתם שבלין לא מפרישים תרומה עד שיעשו דגן, והמוללין ביום טוב לאכלן מפריש מהן תרומה על כרחו. הנה תוס' לקמן (יג:). ד"ה הא, הקשו על רש"י איך אפשר דלרבי דמחייב במכניס למלילות בהפרשה, דהוא דיגונם. שיהיה מותר להפריש ביום טוב. הא כיון שנתחייבו השבלין בהכנסתם לבית, היה צריך להפריש מיד. ונראה, דאי ידויק בדברי רש"י אלו נתיישבה הקושיא. דלא איירינן בגוונא שהכניס למלילות, אלא שהכניס סתם וכמו שכתב דסתם שבלין וכו' דהיינו שמשום הכי לא חייב עדיין בהכנסה, אלא דוקא בעת אכילתו מלילות נתחייב בהפרשה. דאגלאי מלתא דההכנסה לבית היתה גמר המלאכה, לשיטת רבי שהקימה הגמ' את הברייתא אליביה.]

דף י"ג ע"א

א) גמ', הכניס שבלין לעשות מהן עיסה אוכל מהן עראי. דייק הרשב"א מהא דאמרו "אוכל מהן עראי" דאכילת קבע אסור אף על פי שלא מירחן. וכן כתב רש"י ברכות (לא:). ד"ה במוץ. ודעת רבינו אפרים (הובא בשו"ת הרשב"א ח"א סימן שס"א) דאפילו באכילת קבע פטור בדבר שאינו יכול לבוא עוד לידי חיוב מעשר, וכיון שהכניסן לעשות מהן עיסה מהשתא, גם אם ימרח פטור, כיון שהכניסן בשבלים ולכן שרי לאכול קבע. וכן דעת התוס' במנחות (סז:). ד"ה כדי. אפרים.

דף י"ב ע"ב

יב) תוס' ד"ה הכא נמי. וא"ת ומה צורך איכא וכו' יש לומר כיון שהיה בדעתו של זה לאכול, וכו'. צריך ביאור למה מיקרי צורך ולא צורך אוכל נפש. והשפת אמת (בפסחים דף מז:). מבאר דאוכל נפש ילפינן מקרא ד"אך אשר יאכל לכל נפש", וכיון דזה אסור באכילה לא מיקרי יאכל לכל נפש, דאינו ראוי לאכילה. ומיהו צורך מיהא איקרי, כיון שהוא רוצה לאכול. **יג) מתניתין**, ב"ש אומרים אין מוליכין חלה ומתנות לכהן ביום טוב. הרשב"א מביא בשם תוספות (ולפנינו ליתא) שטעם האיסור משום הוצאה לרה"ר. והרשב"א דוחה דהא הטעם משום גזירה אטו הפרשת תרומה, כמו שהיו ב"ש דנין, חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן וגו', וכרש"י ד"ה מתנות בסוה"ד. והמאירי כתב דהטעם משום גזירת הרואים שלא יבואו לכיון להוליך דווקא ביום טוב. ודברי התוספות שהובאו ברשב"א צריך עיון, דהא שרי להוציא לצורך אוכל נפש והכא הוי צורך אוכל נפש דכהן. וכעין זה הקשה הט"ז (תק"ו סק"ז) על דברי הים של שלמה (במכילתין סימן ל"ז) שכתב, דאסור לטלטל תרומה לרה"ר. והניח בצריך עיון.

יד) גמ', קס"ד הורמו מאמש נשחטו הורמו מהיום נשחטו מהיום. הרא"ה מבאר הסלקא דעתא, דכיון שמתנות הבהמה ניכרות, כיון שנשחטה הוי כמי שהורמה.

טו) גמ', אמר רבא מי קתני וכו', שהורמו קתני ולעולם שחיטתן מאמש. וכן משמע דחלה שגלגלה אתמול שרי להפריש היום. והקשה הרשב"א, הא לעיל (ט). משמע, דסבירא ליה לרבא כאבדה דשמואל, דאסור להפריש החלה ביום טוב אם גילגל העיסה מערב יום טוב. ואין לומר דמיירי בעבר והפריש, דאם כן אסור להוליך, דהטעם שמותר להוליך לכהן משום שמותר להפריש, ואם אסור להפריש אסור גם להוליך. ותיריך, דיש לחלק בין מתנות לחלה, דבחלה אם גילגל העיסה מאמש אסור להפריש החלה ביום טוב, והסוגיא הכא מיירי רק לגבי מתנות, דרק מתנות שרי להפריש היום אף על פי שנשחט אתמול. (כן הוא לפי תיקון מהדורת זכרון יעקב, ועיין ברשב"א בהוצאת מוסד הרב קוק שהגירסא שם תמוהה ומשובשת, ועיין במגיה שם). וטעם החילוק, דמתנות כיון שאינם טובלות את הבהמה, וניכרין ועומדין קודם הפרשה אין איסור להפרישם. מה שאין כן עיסה, שהחלה טובלת את העיסה, ואינה ניכרת, הלכך אסור להפרישה ביום טוב. ובעבודת הקודש (שער א' ס"י) הוסיף טעם להתיר הפרשת מתנות, כיון שגם לאחר הפרשתן הן מותרות לזרים נמצא דאין תיקון בהפרשתן.

טז) תוס' ד"ה אין מוליכין. מי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי וכו'. הר"ש (בדמאי פ"ד משנה ד) מפרש, דנקט דמאי, משום דבוודאי לא משכחת לה שיהא תרומת מעשר ביד ישראל, אלא צריך ליתן המעשר ללוי והוא יפריש התרומת מעשר לכהן, מה שאין כן דמאי דהישראל

הדרה היוזמי

כדמצינו האי לישנא בחבילין של תלתן, וכל שכן בשאר קטניות. אבל בשבלים אף כשפירש שמכניסן למוללן אין דרך לעשות מהן חבילות. אבל לענין סתמא הוי איפכא. דסתם שיבליים שכיחי טפי למלילה מאשר קטניות, דסתם קטניות למירוח, ולישנא קמא נמי מודה בזה אלא שסובר שאף דסתם קטניות גריעי מסתם שבלים, אפילו הכי פליגי בתרוייהו, אבל במפרש לא פליגי אלא בשבלים. וללישנא בתרא הוא להיפך, דבמפרש פליגי בתרוייהו ובסתמא יש לחלק בין קטניות לשבלים.

(ז) **גמ' כותש למה לי וכו' אמר רבא קנסא**, ועיין פירוש רש"י. אמנם עיין במתני' **דתרומות בתפארת ישראל** (אות כד), דפירש דאין צריך לכתוש אלא ראשי. וצריך עיון דבריו לא כהוהו אמניא ולא כמסקנא דלתרווייהו בעינן כתישה דוקא. (א.ב.ב.)

(ח) **רש"י ד"ה כותש למה לי**, באה"ד, בשלמא בישראל ואיסורייתא טבלא שפיר תנא כותש דכתיב דגנך. וקשה, דאי איסורייתא טבלא חשיב דגן כבר קודם כתישה, ורש"י ד"ה **אבל קטניות**, שהכנסתן בחבילין זהו גרנן. אמנם בתוס' רי"ד כתב דהכנסת קטניות בחבילה לא מחיבתו, אלא כשכותשן אחר כך בביתו. וצריך עיון דאם כן הויה כתבואה שהכניסה במוץ שלה שפטורה לעולם. (א.ג.) ונראה לומר בס"ד, דהנה רש"י סיים **ודרבנן דומיא דאורייתא תיקון**, ומשמעות דבריו לגעת בשאלה הנידונה. דהיינו דאף שהטבל חל באיסורייתא, מכל מקום רבנן תקנו דכמו גורן בתבואה הווי לאחר דישה, ולא בשבלין. הכי נמי בקטניות אף דחל הטבל בחבילה, מכל מקום צריך להפריש אחרי שיכתוש. אמנם לשון התוס' רי"ד שלכשיפרכם יתחייבו במעשר צריך עיון.]

דף י"ג ע"ב

(ט) **גמ', כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה כך תרומת מעשר**. הקשה הרשב"א, לפי מה שפירש רש"י בד"ה **מחשב** דתרומה גדולה ניטלת באומד משום דמדאורייתא חיטה אחת פוטרת את הכרי, איך אפשר למילף תרומת מעשר מתרומה גדולה לענין אומד, הא לא ילפינן דלסגי בתרומת מעשר בחיטה אחת, דכתיב להדיא "מעשר מן המעשר", ועל כרחין לא שייך למילף נמי לענין שתינטל באומד. ותיריך, דכיון שהקישן הכתוב על כרחך שהקישן למה שאפשר. ומביא שהתוס' **במנחות** (נד:.) **ד"ה ניטלת** פירשו, דניטלת מאומד פירושו שנטל בעין יפה כיון שירא שלא לפחות. וכתבו שאין כאן חיסרון של מרבה במעשרות (דמעשרותיו מקולקלין), דמשום שנלמד מהיקש שצריך לתת באומד, כל מה שיתן הוה עין יפה וחייל עלה שם תרומת מעשר.

(י) **רש"י ד"ה ובמחשבה**, נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר. וכן כתבו התוס' **בגיטין** (לא:.) **ד"ה ובמחשבה**, דסגי במחשבה בעלמא. אמנם **בבכורות** (נט.) פירש רש"י **בד"ה ובמחשבה**, דמחשבה היינו שאין צריך להפריש התרומה מן התבואה אלא סגי בקריאת שם. אבל מכל מקום אמירה בעי. **ומתוס' חולין** (ו:.) **ד"ה והתיר מוכח**, דסברי דטבל גמור לא

(ב) **גמ', שם. הריטב"א** מקשה דהכא משמע דאוכל מהן רק עראי אבל קבע אסור, ואילו **בברכות** (לא.) איתא מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה, כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר, ומשמע דפטור אפי' באכילת קבע. הן אמת **רש"י** (שם) **ד"ה במוץ** כתב, דדוקא בהמתו אוכלת, משום דאכילת קבע דידה כאכילת עראי דאדם. אבל **הריטב"א** תירץ דהתם מייירי שכבר דשה, ואם כן כשמכניסה לבית אין דעתו לעשות ממנה כרי ומשום הכי פטור, אבל הכא שהכניסן בשבלים להצניען, ודעתו לדגנן, אפשר שיעשה להם מירוח ומירוח קובע. ומשום הכי אסורים באכילת קבע מעתה.

(ג) **גמ', ולרבי יוסי ברבי יהודה נמי משכחת לה כגון שהכניס שבלין וכו' ונמלך**. הקשה **הפני יהושע** מדוע כשנמלך יתחייב במעשר, הא נכנסו לבית קודם מירוח ולא היו דגן. ומה מהני מה שאחר כך נעשה גורנן, הא אמרינן בכל דוכתא, מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה. וההערמה מועילה שאף שימרח לאחר מיכן פטור, כיון דכניסתו היה קודם מירוח. ותיריך, על פי מה שכתב **רש"י בד"ה וריבר**, דטעמא דר' יוסי לפי שאין דיגון אלא קיבוץ בכרי. דהיינו כיון שבמלילות דרכו להכניס הביתה מעט מעט, אין כאן קיבוץ בכרי. אבל כשנמלך לאכול הכל במלילות כמבואר **ברש"י ד"ה ופרכינן**, שפיר הוי כרי גמור, אף דהכניס מעט. ושפיר מהני ראיית פני הבית אף על פי שהיה קודם שנמלך. ואף דבשעת הכנסתו היה דעתו לעשות מהן עיסה, ולא הוי גמר מלאכה דבענין מירוח. מכל מקום לענין מלילה שפיר הוי גמר מלאכה מעיקרא כשנכנס לבית. וכיון שנמלך לאכול הכל במלילה, איגלאי מילתא שהיה כרי וראיית פני הבית.

(ד) **רש"י ד"ה איכא דאמרי אמר אבוי וכו'**, אבל בקטניות סתם הכנסתן למירוח וכו'. כתב **הרש"ש**, קשה קצת, אם כן מה מקשה הגמ' מחבילי תילתן, הא מבואר **ברש"י לעיל ד"ה לשמעין**, דדרך התלתן שהוא נותנו מעט בקדירה למתק, ואם כן אין מכניסו למירוח. וקשה לומר שנחלקו הלשונויות במציאות האין דרך אכילת תלתן. ונלכאורה יש ליישב דאף על פי שדרך אכילתו מעט מעט, מכל מקום הדרך היא למרח. (י.צ.ב.)

(ה) **תוס' ד"ה איכא דאמרי**. דכל הפחות הוה ליה למימר דבקטניות פליגי אבל בשבלים כ"ע מודו. הקשה **הפני יהושע** האין אפשר לומר דשיבליים כולי עלמא מודו, הא עיקר מחלוקתם הוי בשבלים למוללן. ותיריך בדוחק, דאפשר לומר דסיפא דמוללין מלילות לא קאי אשיבליים דרישא, אלא אקטניות. אבל קשה דלשון מלילה לא שייך אלא בשבלים והניח בצריך עיון.

(ו) **בא"ד**, ותיריך דהכי קאמר לישנא קמא וכו' והשתא ניחא דלא הוי להיפך לגמרי. הקשה **הפני יהושע** דאכתי הוא להיפך לגמרי, דלישנא קמא שיבליים גריעי מקטניות, ולישנא בתרא קטניות גריעי משבלים. ותיריך, דבוה יש לומר דסברא פשוטה היא דלענין היכא שמפרש שרוצה למלול, קטניות עדיפי, שדרך המולל בקטניות לעשות מהם חבילות,

הדף היומי

מסכת ביצה דף יג – דף יד

יב ניסן – יג ניסן התשע"ד

המסקנא דשרי מלילה רק בשינוי, מנלן דבשבת שרי מדאורייתא למלול, אימא דאסור, ומה שהתירו ביום טוב ביום טוב היינו משום שמולל בשינוי, ובכהאי גוונא ליכא איסורא דאורייתא גם בשבת. ומביא שרבינו חננאל בשבת (עג): כתב, דלמלול שיבלים איסור מדאורייתא. (טז) גמ', ורב יוסף אמר חדא אתרתי. פירש רש"י בין גודל לשתי אצבעות. והרא"ה מביא שיש שפירשו שני שיבלים.

דף י"ד ע"א

(א) מתניתין, תבלין נדוכין כדרכן במדוך של אבן. הקשה הפני יהושע לשיטת תוס' לעיל (ג). ד"ה גזרה, דאסור לעשות לצורך אוכל נפש כל המלאכות של שקודם לשה, למה התירו ב"ה לדרך תבלין כדרכן, הא תולדה דטוחן הוא, וטוחן לא הותר לצורך אוכל נפש. אמנם לשיטת רש"י לקמן (כג): ד"ה אין, דסובר דשרי לעשות ביום טוב כל מלאכה שאי אפשר לעשותה מערב יום טוב, ניחא להאי לישנא בגמ' לקמן דסברי דההיתר לשחוק שאר תבלינים משום שמפיגים טעמן. דבזה חשיב שאי אפשר לעשותה מערב יום טוב, אבל ללישנא דמותר משום שאינו יודע אם יצטרך לתבלין זה. ושרי אף דמאתמול לא היה מפיג טעמו, קשה, דוודאי קצירה וטחינה וכדומה לא שרינן מהאי טעמא שלא ידע מאתמול שיצטרך לכך. (ועיין בדבריו, שרצה לחלק בין שחיקת תבלין למלאכת טוחן שהיה במשכן ומה שדחה הדברים). ותירץ, על פי מה שכתב הר"ן (יב: מדפי הרי"ף), דהמלאכות שנאסרו באוכל נפש היינו רק דברים שדרכן לעשות לימים הרבה, כגון קצירה וטחינה, מה שאין כן תבלין, דאין דרך לשחקם אלא בשיעור שצריך לקדירה. וכן מתבאר ברשב"א בעבודת הקודש (בית מועד שער א' אות ג'-ה'), דכל המלאכות עד לשה האסורות מדאורייתא, מסרן הכתוב לחכמים, והם אמרו שחלק מהמלאכות אסורות לפי שדרך לעשותן לימים הרבה. כדי שלא יטרח ביום טוב לצורך חול.

(ב) והר"ן בסוגיין (ו: מדפי הרי"ף) כתב להיפך. דהקשה אמאי התירו לשחוק תבלין דוקא בשינוי, הא מלאכת אוכל נפש הא לא אשכחן שהצריכו שינוי למלאכת אוכל נפש. ונמי לא מצינו חילוק בין יכול לעשותה מערב יום טוב לאין יכול לעשותה. ותירץ, דכיון שדרך לשחוק תבלין לימים הרבה, ומיתחזי כעביד לצורך חול הצריכוהו שינוי. והתירו היכא שלא ידע מאתמול שיצטרך ביום טוב לפי שלא פשע בזה שלא טחן. ומביא דלקמן (לא). נמי מבואר שאסרו לבקע עצים ביום טוב ושרי דוקא בשינוי, לפי שדרך בני אדם לבקען לצורך ימים הרבה. [אמנם דבריו צרכים עיון דמאי שנא מקצירה וטחינה, שלא התירו אפילו בשינוי משום שדרכן לעשותן לימים הרבה. (י.צ.ב.).]

(ג) תוס' ד"ה בית הלל. בסוה"ד, אבל מלח של ים צריך שינוי וכו'. הכלבו (הלכות שבת סימן ל"א) הביא דברי התוס', ומבאר דמייירי בשבת, דמלח דעלמא אסור לדוכו בשינוי של אחד אחד בקתא דסכינא, ומלח של ים

מישתרי על ידי נתינת עיניו בצד זה ואכילה בצד אחר. דכתבו שרק בדמאי מהני נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר. וכתב השער המלך (פ"ה מתרומות הכ"ד) דהתוס' יפרשו שתרומה ניטלת במחשבה, היינו שאם הפריש אין צריך לומר הרי זהו תרומה אלא סגי במחשבה. ומביא שכן כתב הרשב"א בקידושין (מא:), אמנם הרשב"א כאן כתב, דתרומה ניטלת במחשבה היינו שנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר, הרי להדיא דסבר דלא בעי הפרשה. [ויתכן לפרש דאף שכתב שנותן עיניו אבל אפשר דדוקא לאחר שהפריש בצד האחר].

(יא) שם, בחידושי הרא"ה כתב, דאפשר שיש לפרש דאומד ומחשבה חדא מילתא הוא, שמחשבה היינו אומד, וכדאמרו בגמ' הכא מחשב הא מדידה בעי, אלמא דמחשבה פירושו שאינו מודד אלא אומד. ולפי"ז לא קשיא קושיית התוס' בד"ה כשם. דמה צריך למילף תרומת מעשר מתרומה גדולה וכו'.

(יב) בעיקר הדין שתרומה ניטלת במחשבה כתב האחי"עזר (ח"ב סימן י"ט), דנאמרו ב' חידושים. א'. דאין בזה חיסרון דדברים שבלב. ב'. דסלקא דעתין דבעי דיבור משום פרשת הפלאה דנדרים, דבעינן דווקא ביטוי שפתיים.

(יג) גמ', מנפח על יד על יד ואוכל. ויש גירסא "מיד ליד". ומבאר הבית יוסף (סימן שי"ט) דשרי רק ביד אחת כמבואר לקמן (יד:), ולפי זה צריך לפרש דמיד ליד היינו לאותה יד עצמה. אמנם הטור שם כתב דמנפח מיד ליד, וכתב הבי"י שצריך לומר שסובר שמותר לנפח מיד ליד, ומה שאמרה הגמ' שמנפח רק בידו אחת היינו בכל ידו, ולא לאפוקי שלא ינפח בשתי ידיו. ולאפוקי האי מאן דשרי דוקא מקשרי אצבעותיו ולמעלה.

(יד) גמ', כיוצא מולל. פירש רש"י, ביום טוב. והתוס' הוסיפו דבשבת אסור למלול. אבל הרי"ף (ו: מדפי הרי"ף) והרא"ש בשבת (פרק מפנין סימן ב') כתבו, דבשבת שרי למלול בשינוי, דאיתא שם דחבילי סיאה איזוב וקורנית שרי למלול בראשי אצבעותיו. וביום טוב מותר בלא שינוי. וכן דעת הרמב"ם (פ"ג מיום טוב הט"ו). והר"ן (ו: מדפי הרי"ף) כתב בשם הר"ז, דמה דאיתא בשבת (קכח). דשרי למלול, היינו רק חבילי סיאה איזוב וקורנית, אבל קטניות אסור למלול בשבת, וכן תבואה. עוד כתב, דיש מתרצים דמלילה גמורה אסורה בשבת, והא דחבילי סיאה איזוב וקורנית שרי, לא איירי במלילה גמורה אלא שמרכך השיבלים אבל אינו מפרקן. ולדעת האוסרין למלול בשבת, פירש רבינו נחמן בן הרמב"ן (בילקוט ראשונים על מסכת ביצה), דהא דאיתא לעיל, המולל מלילות של חיטים מנפח על יד על יד ואוכל, ואמרינן עלה "וכן לשבת". לא קאי על המלילה, אלא על הניפוח. אבל מלל מערב שבת.

(טו) גמ', שם. למסקנת הגמ' שרי למלול דוקא בשינוי. ובשער הציון (שי"ט אות יא) כתב, דרש"י לעיל (יב: ד"ה מוללין כתב, דמלילה אפילו בשבת לאו דאורייתא. ומסתמא ראייתו מהא דביום טוב שרי דאם היה בשבת איסור דאורייתא לא מסתבר שביום טוב היה מותר. ואם כן קשה לפי

ז) בא"ד, ופלפלין נמי מפיג טעמן מדלא קאמר איכא בינייהו פלפלין. **התוס'** בשבת (קמא.) ד"ה הני דחו זה, דהקשו, אטו יהא שרי לקצור מוריקא למאן דאית ליה טעמא משום דלא ידע מאי קדרה בעי לבישולי, הא פשיטא דאסור. ועל כן צריך לפרש, דלהאי מאן דאמר נמי בעינן שיפיג קצת טעמו. וב' המאן דאמרי נחלקו בהא, דהראשון סבר, דלהיתר לטחון בעינן לב' הסברות, דלא ידע מאי בעי לבישולי, וגם שיש קצת הפגת טעם. והשני סבר, דההיתר דוקא משום הפגת טעם, ומשום הכי בעי שיפיג טעמו הרבה. ולפי זה, דבר שאינו מפיג טעמו כלל, אסור לכולי עלמא. וממילא פלפלין אסורים כיון שאינם מפיגים טעמם כלל. ולהכי לא קאמר איכא בינייהו פלפלין. אמנם התוס' שם מוכיחים ממקום אחר, דפלפלין מפיגין טעמם. (ועיין לעיל באות א' דברי הפני יהושע).

ח) תוס' ד"ה בכל דבר, פירוש ואפילו בדבר שאין ניטל בשבת כגון סיכי זיירי ומזורי. הקשה השער המלך (פ"ב מיום טוב הי"ח ד"ה ובהכי), הא לעיל (יא.) כתבו התוס' ד"ה אין, דלב"ה שרי לטלטל עלי לקצב עליו בשר, אף דהוי מוקצה מחמת חסרון כיס, דמשום שמחת יום טוב התיירו. ותיריך, על פי המגן אברהם (סימן תק"ט סק"ו) שכתב, דמשום שמחת יום טוב התיירו לטלטל מוקצה, אבל שימוש במוקצה לא התיירו, והכא הוי שימוש במוקצה. ותמה הצל"ח הא לטלטל עלי לקצב עליו בשר, נמי הוי שימוש במוקצה. והתיירו ב"ה. ותיריך, דבשביל להיתר לטלטל מוקצה לצורך יום טוב, בעינן נמי שיהיה אי אפשר לעשותו מערב יום טוב, ואז שרי לטלטל או אפי' בשימוש אם יש עליו שם כלי, אפילו כלי מוקצה כגון סיכי ועלי. הלכך לעיל דמייירי בלקצב עליו בשר, אי אפשר מערב יום טוב דחיישינן למיכמר בשרא. אבל הכא דמייירי בדיכת מלח, דאפשר נמי מאתמול, אסור לטלטל מוקצה לצורך זה.

דף י"ד ע"ב

ט) גמ', הא לן והא להו. רש"י ותוס' מפרשים דבארץ ישראל שכיחי עבדי דמולולי. והרמב"ם (פ"ג מיום טוב הי"ג) מפרש, דתבואתן של בני ארץ ישראל היא טובה ואם ישחוק מערב יום טוב לא יפסיד כלום, הלכך נאסר לשחוק ביום טוב, אבל לבני בבל שתבואתן פחות טובה, אם ישחוק מאתמול יתקלקל במקצת הלכך מותר לשחוק ביום טוב. והמגיד משנה (שם) כתב הטעם, דבני א"י לא היו רגילים הרבה בדייסא והיו שוחקין תמיד את התבואה במכתשת קטנה, ואם כן כשיעשה בקטנה ליכא שינוי ואסור. אבל בני בבל היו רגילים בדייסא והיו מורגלין לשחוק בגדולה, הלכך בקטנה הוי שינוי ומותר. והשער הציון (תק"ד ס"ק כ"ו) הקשה לפירוש הרמב"ם. מאי שנא ממלח דאינו מתקלקל ומותר לטחון בשינוי, והכא אסור לכותשו בקטנה דהווי שינוי. ותיריך, דדיכת דייסא הוי עובדא דחול טפי מתבלין, הלכך החמירו בבבל להצריכו שינוי אע"פ שמתקלקל טעמו (להרמב"ם). ובשאר תבלין אי נפגם טעמם מותר לשחוק ביום טוב בלא שינוי.

מהני שינוי דחדא חדא כמבואר בתוס', ומלח של שלינ"ש שנעשה מתחילתו דק, ואחר כך עושים מממנו פתיתים גדולים, מותר לטחון כדרכו מידי דהוה אפת.

ד) גמ', א"ל רב לרב אחא וכו' רב ששת שמע קל בוכנא אמר האי לא מגו ביתאי וכו'. כתב הר"ן (ו: מדפי הרי"ף) דמה בעי רב לאצלויי היינו חומרא בעלמא, דסבירא ליה כרב יהודה דאמר דכתנא דברייתא סבירא ליה דלתנא דמתנאי לא סגי בשינוי פורתא זה אלא בעינן מדוכה של עץ. וכן מלישנא דרב ששת מוכח כן, דאי אסר על ביתו מעיקר הדין לא שייך האי לישנא.

ה) הרשב"א מביא ירושלמי (פ"א ה"ט) דשרי לדרך שום ושחליים וחרדל כדרך. וכתב דמכל מקום מסתבר דאסור לשחוק את החרדל בריחיים שלו, דהוי עובדא דחול. ודומיא דהא דאיתא לקמן (כג.) דאסור לשחוק הפלפלין בריחיים שלהן. וצריך עיון דאיך יפרנס מה שכתב בעבודת הקודש (בית מועד שער א' אות ל"ז), דשחיקת פלפלים בריחיים שלהן הוי טחינה גמורה. וכן כתב בחידושיו לשבת (קמא.). (י.צ.ב.) ועל מה שכתב דהוי מלאכה דאורייתא הקשה הביאור הלכה (תק"ד ס"א ד"ה ואין), אמאי שרי במדוכה הא וודאי לא הותר לעבור על מלאכות דאורייתא בשינוי. ותיריך, דכיון דמסרן הכתוב לחכמים התיירו במכתשת כיון שהדרך לכתוש בה רק ליומא, דאין לאסור טחינה בכהאי גוונא, דמה שאסור היינו משום שדרכו לעשות טחינה לימים הרבה. (ועיין לעיל אות א)

ו) תוס' ד"ה איכא בינייהו, תוס' הסיקו דהלכה כשמואל, דכל הנידוכין נידוכין כדרך בר ממלח. וכן דעת הרי"ף (דף ו:), ומשום הכי השמיט ב' הטעמים דאיתנהו בגמ' מאי טעמא מלח בעי שינוי, דהא הנפקא מינה בשאר תבלין, וכיון דההלכה שכל התבלינים מותרין, אין נפקא מינה בזה. ודעת הבעל המאור כהר"י שהובא בתוס' דאסור לדרך גם שאר תבלינים אם ידע מאי בעי לבישולי או שאינו מפיג טעמן. והקשה הר"ן על הרי"ף, הא בגמ' מבואר דמלח שאני משאר תבלינים דבעי הצלאה, דהיינו שינוי מעט, ושאר תבלינים לא בעו. ובעינן למימר דמלח שאני משאר תבלינים, משום ב' הטעמים שנאמרו בגמ'. א' דאינו מפיג טעמו, ב' דכל קדרה בעי מלח. אבל שאר תבלינים אינו יודע אם יצטרך. וא"כ שוב איכא נפקא מינה, דבגוונא שיועד מראש מה יצטרך לבשל, או שאינו מפיג טעמו. יצטרך שינוי מעט לעשות בהצלאה. ומביא שהרמב"ן במלחמות כתב, דדוקא מלח בעי הצלאה, דהטעם דבעי הצלאה כדי שלא יעשה עובדין דחול. דכיון שנידוך יפה יפה גם בהצלאה, הצריכוהו לעשות שינוי כדי שיהיה היכר. אבל שאר תבלינים אינם נידוכין יפה בהצלאה ומשום הכי לא הצריכוהו לזה. והר"ן כתב דדבריו לא נתיישבו לו כלל. אלא הטעם משום דמה שאמר רב אצלי ודרך הוא חומרא בעלמא. ודוקא במלח החמירו דלעולם יש בו שני הטעמים, דאינו מפיג טעמו, וגם נצרך תמיד לקדירה. אבל שאר תבלינים שיש בהם רק אחד מן הטעמים לא החמירו כלל לעשות שינוי מועט.

הדרק היוזמי

דאוקימנא בנפיש בטירחא ניחא להו, (דאם לא כן אכתי תקשי איך שרי בכהאי גונא). וקשה, דכיון דנפיש הפסולת בטירחא, מסתברא דהדרך להוציא האוכל ולא הפסולת. ואם כן אכתי הוי דרך בורר, ואיך שרי לבית שמאי, וצריך עיון. (א.ג.)

טו) גמ', ר"ש מתיר וכו' שעורין ליתן לפני בהמתו. בירושלמי (בפירקין הלכה י"א) איתא, דר"ש מתיר משום דסבר כר"ע לקמן (כא:): דשרי מלאכה גם לצורך בהמה. ותנא קמא דאסר סובר כר"י הגלילי שאוסר מלאכה לצורך בהמה. אמנם **הרא"ש** (סימן כ"ד) כתב בדעת **הרי"ף** (דף ז.), דנראה דלגמ' דידן לכולי עלמא אסור לעשות מלאכה לצורך בהמה. ור"ש שרי, משום שראוי קצת גם לאדם, ות"ק אוסר משום דבעינן שיהיה ראוי לאדם כקטניות. וכתב **הקרבן נתנאל** (אות פ) דנראה דלפי פירוש זה לא גרסינן "שעורין ליתן לפני בהמתו".

יז) תוס' ד"ה מפני. וא"ת והא בפרוכת המשכן וכו' ואע"ג דהאי טעמא לא שייך בהו. הר"ש סירליאו (שקלים דף כא:): מתרץ בשם **הראב"ד**, דכיון שבחולין משתמשים בוילון להתחמם, יש לו שם כלי, אפילו בקדשים.

דף ט"ו ע"א

א) רש"י ד"ה בקשין, מותר לישב עליהן. המהרש"א דייק מדבריו דשרי לישב אבל אסור ללבוש כלאיים קשים. והקשה, דרש"י סתר עצמו **ביומא** (טט.). דפירש **בד"ה קשין**, דאין בו משום כלאיים לגמרי ומותר אף בלבישה. ואף שלא כתב כן להדיא, אלא כתב, דהעלאה דומיא דלבישה דאית בה הנאת חימום הוא דאסר. ומשמע דבלבישה נמי בעינן הנאת חימום. וכן דייקו **התוס'** (שם) **ד"ה קשין. והקרני ראם** ביאר דכוונת רש"י דהא דבעינן הנאת חימום גם בלבישה היינו מדאורייתא, אבל רבנן אסרו אף בלא מחמם, ומשום הכי בהעלאה שרו לגמרי.

ב) בא"ד, בגדים קשים שאין מחממין. ורבינו חננאל מפרש, שהם חזקים ואין נימא נמשכת מהן. דהיינו דכיון שהם קשים, לא גזרו לאסור לשבת עליהם, דלא שייך שתיכרך נימא על בשרו. ולפי זה בלבישה אסור, דמאי נפקא מינה אם הם קשין.

ג) שם, הקהילות יעקב (ביצה סימן י"א) מקשה על שיטת רש"י ותוס' שלבישה אסורה גם היכא דליכא הנאה, מהא דאיתא **ביבמות** (ד.) דבעינן תרי קראי חד ללבישה, וחד להעלאה. דאי כתב רחמנא לא יעלה, הווי אמינא כל העלאה אסור ואפילו מוכרי כסות, כתב רחמנא לבישה. דבעינן דומיא דלבישה דאית בה הנאה, אלמא בעינן הנאה. ותירץ, דאף דאין צריך הנאת חימום לאסור, כמו שכתב רש"י כאן. מכל מקום ילפינן מלבישה דבעינן הנאת הגוף מהבגדים שלבש לצורך גופו.

ד) תוס' ד"ה אלא בקשין, בסוה"ד, אבל אם היו משימין בהן חתיכות קטנות וכו'. התוס' בשבת (נז:): **ד"ה ואין** כתבו, דאפשר דמותר בכהאי גוונא, כיון שאין כאן חיבור צמר ופשתן באריגה או תפירה, אלא שהצמר תפוס בתוך הפשתן, ולא חשיב כלאיים.

ז) רש"י ד"ה הא להו, דאית להו עבדי דמזוללי. בשער הציון (תק"ד אות כ"ב) מדייק מלשון רש"י דסבר דסתם עבדים פרוצים הם, אמנם הביא **דבבית יוסף** (שם) העתיק "דשכיחי עבדים פרוצים" משמע דבסתמא לא מחזקינן להו בפרוצים. ובשיטה **מקובצת** כתב, דבעבדים ישראלים לא חשדינן ומיירי בעבדים כנענים.

יא) מתני', ובית הלל אומרים בורר כדרכו וכו' אבל לא בטבלא וכו'. כתב הרשב"א בעבודת הקודש (ש"א ס"ה) דבנפה וכברה אסור, משום דלא רצו להתיר ביום טוב מלאכה שיש בה חיוב חטאת בשבת. ולפי זה כל ברירה שאסורה בשבת מדאורייתא אסורה גם ביום טוב, ולכן אף הבורר ביד לאחר זמן אסור ביום טוב. והקשה **המגיד משנה** (פ"ג מיום טוב הט"ז) אם כן אמאי שרי לבית הלל לברור פסולת, מתוך אוכל אם הוא זוטר בטירחא. הא אסור לברור מדאורייתא פסולת מתוך אוכל, אפילו ביד ולאחר. ומשום הכי כתב דמוכח מהא, דמלאכת בורר הותרה ביום טוב, ובנפה וכברה אסור משום דמיחזי שבורר לזמן מרובה, אבל שרי לברור ביד אפילו על לאחר זמן. ודייק כן מהא שלא הזכירו בגמ' שיהיה דווקא אלאחר.

יב) כתב המגיד משנה (פ"ג מיום טוב הלכה י"ד) דאם נפל צרור לתוך קמח, אסור ליטלו אפילו ביד. והקשה **הביאור הלכה** (תק"י ס"ב ד"ה הבורר קטניות), דהכא מבואר דשרי לברור. ותירץ, דהתם מיירי בדבר שדרכו לברור ביד, דכיון שכך הוא הדרך אסור. והכא מיירי בדבר שדרכו לברור בכלי. ומתבאר שכל דבר שהדרך לבוררו ביד (כגון גרעיני פירות ועצמות דגים וכדו'), אסור לברור ביום טוב. אמנם הביא **דהגר"ז** כתב, דהותר לברור כל דבר שאין הדרך לבררו לימים רבים אלא לזמן קצר, ומתני' דיברה בקטניות שהדרך לבררם לזמן קצר. אבל תבואה אסור משום שהדרך לברור לזמן מרובה. (ולפי זה שרי לברור גרעיני פירות ועצמות דגים וכדו').

יג) גמ', מי איכא מאן דשרי. פירש רש"י ואפילו לטלטלו והא בטילי ליה וכו'. והר"ן מפרש דפשיטא דצריך למעט בטירחא וליטול האוכל. וכן מפרש **הכס"מ** (פ"ג מיום טוב הט"ז) לדעת הרמב"ם.

יד) גמ', לא צריכא דנפש בטירחא וזוטר בשיעורא. רש"י מפרש דקאי על הפסולת, דהיא זוטרא בשיעורא, ואין האוכל נעשה מוקצה. וצריך ליטול את האוכל משום דנפיש טירחת הפסולת. והר"ן מפרש דקאי על האוכל, דהאוכל נפיש בטירחא וזוטר בשיעורא, דמהו דתימא שעדיף למעט בטירחא וליטול הפסולת, אף שהיא מרובה. קא משמע לן דעדיף ליטול האוכל כיון שהוא המועט. ומסיים, דאפשר דתרוייהו איתנהו. דהיינו שאסור ליטול הפסולת, אלא אם היא מועטת בשיעורה ומועטת בטירחתה. וכן פסק **הט"ז**. (תק"י סק"א).

טו) תוס' ד"ה הבורר, (בתוה"ד), ובגמרא דפריך פסולת מרובה מי איכא מאן דשרי וכו' היה יכול להקשות דזהו דרך בורר וכו'. חזינן מדבריהם, דלא הוקשה להם אלא אמאי לא אקשינן הכי. אבל לשינויא דגמרא

(יז.) ממלאה אשה קדרה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. דהרשב"א מפרש כפשוטו. דשרי להרבות בשיעורין ביום טוב. והריטב"א מוקי לה בגוונא שמשביח את טעם החתיכה הצריכה לה. וכן הביא הבית יוסף (תק"ז) בשם הרא"ה דאסור להרבות לצורך שבת בלי תועלת ליום טוב. והרשב"ש הקשה עוד דמלשון המשנה "ואם הותר הותר" משמע, דלכתחילה אסור להוסיף בשביל שבת. ולקמן (יז.), משמע דמותר. ותירץ, דמהמשנה חזינן דאפילו אם לבסוף לא אכל כלום ביום טוב, אלא השאיר הכל לשבת, נמי שרי. כיון דבשעה שבישל היה כוונתו גם לצורך יום טוב.

(יא) מתניתין, ושזין בדג וביצה שעליו שהן שני תבשילין. הקשה המצפה איתן בשם ספר גן המלך, אטו טעמייהו דבית שמאי אתי לאשמועינן. ותירץ, דנפקא מינה לדין שני תבשילין בסעודת ליל א' של פסח, כמבואר בפסחים (קיד): דצריך שני תבשילין. וכבר איתא כן בריטב"א, דכתב, דילפינן מהכא לדין שני תבשילין.

(יב) גמ', אמר שמואל דאמר קרא וכו' זכרהו מאחר שבא להשיכחו, מאי טעמא אמר רבא וכו' רב אשי אמר וכו'. פירש רש"י בד"ה זכרהו מאחר וכו'. כשבא יום טוב בערב שבת קרוב שבת להשתכח מחמת יום טוב, שמרבה בסעודת היום ואינו מניח לשבת כדי כבודו. והעיר המהרש"א, בשלמא טעמא דרבא שפיר שייך ללימוד מהקרא. אבל טעמא דרב אשי שהוא משום כבוד יום טוב לא שייך לקרא. והביא דהר"ן פירש, זכרהו מיום שבא לאסור עליך לבשל בשבילו, דהיינו יום טוב, שבו אסור לבשל לשבת. ואמרה תורה זכרהו לשבת על ידי שתעשה עירוב תבשילין ואז תוכל לבשל לשבת ביום טוב. ואם כן שפיר גם לרב אשי דהא איתא בפסוק יום שבא לאסיר עליך לבשל בשבילו.

(יג) גמ', רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופנים מיום טוב לשבת וכו'. כתב הרא"ש (סימן ב') דהנפקא מינה בין שני הטעמים, דלרבא צריך לערב דווקא בערב יום טוב. כדי שיברור מנה יפה לשבת. ולרב אשי יכול לערב אפילו קודם יום טוב, כגון שמערב בערב יום טוב של סוכות שחל היום טוב בחמישי, עירוב אחד לשבת זו ועירוב אחד לשבת הבאה. והרא"ש לא מכריע הלכה כמאן, אבל ברמזים פסק הלכה כרב אשי שהוא בתראה, ומביא שהכלבו כתב, שאין לשנות המנהג לערב דווקא בערב יום טוב.

(יד) גמ', הללו בעלי מארה. פירש רש"י שבית המדרש התרוקן מאוד, והיה הדבר גנאי בעיניו. ועיין פירוש הערוך על הגליון. והמהרש"א מבאר, דכיון שהם אוכלים אחר שש שעות הווי כזורק אבן לחמת וקשה לגוף.

(טו) גמ', בשעת פטירתן אמר להם לכו אכלו משמנים. כתבו התוס' בד"ה או אוכל וכו', שאחר הדרשה גם לר"א יש לאכול אף על גב דסבירא ליה שכל היום יושב ושונה. והמהרש"א מבאר דכוונתו היתה שיאכלו בסעודת הלילה, שהיה זה יום טוב של ראש השנה, ויום טוב שני נוהג גם בארץ ישראל וקדושה אחת הן.

(טז) גמ', שם. הקשה בגאון יעקב (על העין יעקב) למה אמר להם כל

(ה) גמ', אמר אביי סנדל המסומר אסור לנועלו ומותר לטלטלו. הקשה השפת אמת מה חידש אביי במה שאמר "אסור לנועלו". הא מפורש כן במתני' דשבת (ס:), ותירץ, דחידש דאפילו בבית אסור, דעיקר האיסור של סנדל המסומר הוא לצאת בו לרה"ר. אמנם עדיין גם דין צוזה איתא בברייתא מפורשת (שם) דאסור לנועלו אפילו ממיטה למיטה והוה ליה לאביי לאתויי הברייתא. ועוד דמה שאמר דמותר לטלטלו הווי נמי פלוגתא שם בשבת. וצריך לומר דאביי אתי לפסוק כמאן דמתיר.

(ו) גמ', שם. הקשה בחידושי הגאון רבי עקיבא איגר דבשבת (ס). כתבו התוס' ד"ה לא בסנדל המסומר, דאפילו למאן דמתיר לטלטל נראה לר"י דאסור לשלחו, אף על גב דשילוח לצורך שמחת יום טוב שרי בכל הדברים דהא חשיב לצורך גופו, מכל מקום סנדל זה אסור משום שבאת תקלה על ידו ועל כן ליכא שמחת יום טוב. והא גמ' מפורשת היא כאן, ומה חידשו התוס'.

(ז) גמ', שרו להו לרבנן לשדורי תפילין. כתבו התוס' בד"ה הכי קאמר, שטעם ההיתר שאינו מוקצה, משום שמותר להניח תפילין בשבת. אמנם התוס' בשבת (ס). ד"ה לא כתבו, דמותר לשלוח ביום טוב כלים שמלאכתן לאיסור, כיון שהשילוח עצמו חשיב צורך גופו דהוא נהנה מזה ששולח. ולפי זה אף אי נימא שאסור להניח תפילין בשבת, מכל מקום שרי לשלוח. ודוקא סנדל המסומר אסור משום שאין בו שמחת יום טוב. וברא"ש הלכות תפילין (טז) הביא שיש פוסקים שאסור להניח תפילין בשבת. ובבית יוסף (סימן ל"א) הביא דברי הזוהר הק' שמפליג בגודל האיסור להניח תפילין בשבת. ובשולחן ערוך (או"ח סימן ש"ח ס"ד) כתב, דתפילין לא הוו כלי שמלאכתן לאיסור, והקשה המגן אברהם (בס"ק י"א) הא כיון שפסק השולחן ערוך שאסור להניח תפילין בשבת, ודלא כתוס' דידן הוי כלי שמלאכתו לאיסור.

(ח) גמ', הכי קאמר כל שניאותין בו בחול משלחין אותו ביום טוב. הקשה בהגהות אשר"י (רא"ש סימן כ"ה) הא איתא במשנה "לצורך המועד". ותירץ, דבאמת לצורך חול המועד קאמר, ומה שאמרו "כל שניאותין ממנו בחול" היינו חול המועד. ומכאן ראייה שצריך ללבוש תפילין בחול המועד. (ט) גמ', מניח ידו עליהם. פירש רש"י ד"ה מניח שלא יראום. והקשה הרשב"א מהא דאמר רב לעיל (ט). דכל שאסרו חכמים משום מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור. וביאר בשם התוס' (ולפנינו ליתא) שהטעם שמניח ידו, על מנת שכשיבוא לביתו יהיה זכור לחלוץ.

פרק יום טוב

דף ט"ו ע"ב

(י) מתניתין, לא יבשל בתחילה מיום טוב לשבת. כתב הרשב"א דשרי להרבות בשיעורין בקדרה אחת, דהיינו שמניח בקדרה הרבה, גם לצורך שבת. אבל הריטב"א כתב, שאסור גם בקדירה אחת, אלא אם כן רבוי המאכל משיבא את המאכל של יום טוב. ונחלקו בפירוש הברייתא לקמן

מסכת ביצה דף טו

יד ניסן התשע"ד

הדרף היומיומי

והגר"א גריס ממי ללוות. ובשלחן ערוך (סימן רמ"ב ס"א) איתא, ולא אמרו עשה שבתך חול ולא תצטרך לבריות אלא למי שהשעה דחוקה לו ביותר. והגר"א שם מבאר לפי דרכו שהשעה דחוקה היינו שאינו מוצא ממי ללוות. ובעטרת זקנים שם מפרש, שהשעה דחוקה לו היינו שאין לו אלא מה שנותנים לו מן הצדקה, אבל אם יכול ללוות ילוה, ומכל מקום לא ילוה אלא אם כן יש לו לפרוע. ודעת הב"ח כדעת הגר"א. ובשער הציון (שם אות י"ב) אחרי שהביא השיטות כתב, ונראה דהכל לפי הענין.

הפסוק באריכות ולא אמר להם בקיצור שילכו לאכול. וביאר דכוונת הפסוק בזה שילכו לאכול בשמחה ולא בעצב, מחשש שמא באכילתם ימשכו אחר התאוות. הלכך אמר להם נחמיה שיאכלו בשמחה כי האכילה לשם שמים, היא חרוות ה' ואין לחשוש ממנה. והכא נמי חששו שבאכילה שלאחר הדרשה לא מקיימים כולו לכם, שהיא דעת ר"א. ואמר להם שיאכלו ולא יעצבו, כי אכילתם לשם שמים ונמצא שכולו לה'.
(זו תוס' ד"ה לוו עלי ואני פורע. והא דאמר וכו' ה"מ כשאין לו לפרוע.)

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דף היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומיומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר...

(הח"ח באהבת חסד ח"כ בפט"ז)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>

לעילוי נשמת מרת לאה בת החבר ר' רפאל ז"ל

נלב"ע ה' ניסן ת.נ.צ.ב.ה.

